Mei 1903 opgenomen
Comité van Verweer
H. Koltlek Jr.

EEN WOORD VOORAF.

Het complot ontmaskerd of de taktiek der sociaal-democraten

Deze brochure zal ongetwijfeld in handen komen van velen, die niet meedoen aan het opgewekte vereenigingsleven. In handen van velen dus, die niet op de hoogte zijn van alles, waarmede men op de hoogte moet zijn, om deze brochure in zijn strekking en beteekenis, goed te kunnen begrijpen. En daarom eenige woorden tot opheldering.

Op 31 Januari van dit jaar, is door de spoorwegarbeiders en transportarbeiders te Amsterdam een schitterende overwinning behaald op het overmoedige patronaat. De jarenlange propaganda voor een meer menschwaardig bestaan voor den arbeider; de stelselmatige kritiek op het onmenschelijk kapitalistische stelsel; de idée van het Socialisme: *Vrijheid en Brood voor alle menschen*; dat alles kwam tot uiting en van dat alles werden de vruchten geplukt door die plotselinge spontane machtsproef van die werkers, die door het nederleggen van den arbeid in vereeniging, de onmacht van het kapitalisme tegenover een solidaire werkersklasse schitterend deed uitkomen.

De kapitalisten waren woedend. Waar zou het heen met hun lui en vadsig leven ten koste van den arbeider, als dat zóó doorging? Dan zou het weldra uit zijn met den loondiefstal. Dan zouden zij weldra ook de handen uit den mouw moeten steken om te kunnen leven. Dan zou welhaast een arbeider de eereplaats innemen in de maatschappij en niet meer met smaad en verachting bejegend kunnen worden door menschen met geld. En in hunne organen, als kerk en pers, kwam die woede tot uiting. De priesterschap toog er op uit, om zijn misdadigen invloed aan te wenden ter bescherming van den God Mammon. De pers braakte gal en gift uit over de arbeiders en hun leiders en riep luide de hulp in van den Staat, om door wetten, door uitzonderingswetten, een herhaling van het voorgevallene te voorkomen.

Als een getrouwe dienaar van de machthebbende klasse, van de geldlui, deed de Staat zijn plicht en de allerchristelijkste minister DR. ABRAM KUIJPER, kwam aandragen met een stelletje wetten, zoo Russisch en Reactionair, dat een deel der kapitalistische pers, n. l. de liberale bladen, er eenigszins door tot bezinning kwam en luide zijne afkeuring er over uitsprak. Dat was zelfs bladen als het *Handelsblad* te bar!

Maar ook de arbeiders zaten niet stil. Ziende wat men tegen hen van plan was te ondernemen; wetende dat het er op gemunt was om hun ellende te bestendigen, kwamen ze samen om te overleggen, wat er moest en kon worden gedaan.

Het was de 26ste Februari, een gedenkwaardige dag, waarop alle georganiseerde arbeiders — (uitgezonderd de z. g. n. christelijke) — hunne afgevaardigden zonden naar Amsterdam en op die vergadering werd besloten om een *Comité van Verweer* te stichten dat een actie op het getouw zou zetten tegen de *christelijke dwangwetten*.

Dat Comité was gevestigd in Amsterdam en over het geheele land, werden in alle steden van eenige beteekenis Plaatselijke Comité's

gevormd, die in overleg en samenwerking met het Landelijke Comité, alles deden om de publieke opinie te bewerken, om de vrijheidsgeest van het Nederlandsche Volk wakker te schudden, om het volk tegen den misdadigen toeleg van de Regeering in het harnas te jagen.

Tal van vergaderingen werden belegd en duizenden en duizenden stroomden er heen om te protesteeren. Manifesten en geschriften, waarin de toeleg der kapitalisten werd ontmaskerd en blootgelegd, werden bij honderdduizenden verspreid en het protest klonk steeds heviger.

De Regeering wankelde. Zij zag, in welk een wespennest zij hare hand had gestoken en kon nu niet meer terug. De liberalen zouden tegen de wetten stemmen en de houding van de arbeiders werd steeds dreigender.

Zij trok de wetten in en kwam met andere voor den dag.

Wat een fiasco! Wat een lafheid!

Wat een schoon voorbeeld arbeiders, dat een Regeering niets anders is dan de windvaan op het kasteel der economische verhoudingen. Buiten de Regeering om wordt de houding van de regeering bepaald.

Die nieuwe wetsvoorstellen waren in schijn wat minder draconisch. In werkelijkheid waren ze even goed producten van de grofste klasse-zelfzucht als de eerste. Maar het kapitalistische hart der liberalen was zóó benauwd geworden op 31 Januari, dat deze hun liberaliteit verloochenden en hun brandkast gingen beschermen ten koste van hunne beginselen.

Een prachtig bewijs, dat klassebelangen ook bij de liberalen zwaarder wegen dan beginselen van Vrijheid en Rechtvaardigheid en een zekere aanwijzing, dat de liberaliteit niets anders is dan de vlag om een kapitalistische lading te dekken.

De arbeiders zagen zeer terecht in, dat zij hunne agitatie niet behoefden te wijzigen. En die agitatie was groot en indrukwekkend. Nog nooit was er zóóveel broederschap en eendracht geweest in de Nederlandsche arbeidersbeweging. Anarchisten, Vakvereenigings-mannen en Sociaal Demokraten waren vereenigd in het Landelijke Comité en ook in de Plaatselijke Comité's Als vrienden trok men samen op tegen den gemeenschappelijken vijand.

Helaas! wie had kunnen vermoeden, dat er onder die bondgenooten verraders zouden schuilen? — Zeker, er waren mannen bij die ik. lang niet vertrouwde. Wie een Troelstra, een Vliegen en een Schaper kent, wie ze heeft gadegeslagen in de arbeidersbeweging, hij vertrouwt ze nooit. Maar *deze* beweging, *deze* grootsche poging van het geknechte volk, om *die* te verraden en **dat op planmatige wijze,** daartoe achtte ik ze niet in staat, *dat* geloofde ik niet.

De uitkomst heeft bewezen, dat de echte politiekers onder de Sociaal Demokraten voor niets terugdeinzen, als hun politieke belangen dat medebrengen. Want ze hebben deze beweging verraden. Niet uit geldelijk belang, maar uit politieke berekening. Dat wordt onomstootelijk aangetoond in deze brochure en om dat aan te toonen, *daarom* en daarom *alleen,* wordt deze brochure uitgegeven.

Te lang reeds wordt het arbeidende volk bedrogen. Er moet zonder aanziens des persoons worden gehandeld. En al zullen de organisaties er onder lijden, dat is geen bezwaar om het na te laten. Wanneer een lichaam plotseling inzinkt doordat de ziekestoffen, die reeds lang daarin waren opgehoopt, zich doen gelden, dan is dat een ernstige, maar niettemin heilzame crisis. Zoo ook moet uit het vereenigingslichaam van het proletariaat verdwijnen, al wat ziek en rot is.

't Is niet genoeg dat iemand het verradersteeken op 't voorhoofd wordt gedrukt. Men moet het verraad aantoonen. En het wordt aangetoond in deze brochure.

Doet er uw voordeel mede, gij ongelukkige werkers, die u moet en zult ontworstelen aan regeeringstyrannie en kapitalistische uitzuigerij.

Tot goed begrip nog een uiteenzetting van de samenstelling van het Landelijke Comité van Verweer. Het bestond uit 7 personen.

Voor de georganiseerde Spoorwegarbeiders zaten er in:
J. OUDEGEEST en A. v. d. BERG.

Voor de Transportarbeiders:
A. C. WESSELS en P. H. MEIJER.

Voor het N. A. S:
G. v. ERKEL.

Voor de Vrije Socialisten en Anarchisten:
G. RIJNDERS.

Voor de Sociaal Demokraten:
W. H. VLIEGEN.

De bestuursfuncties waren als volgt verdeeld:
J. OUDEGEEST, Voorzitter.
W. H. VLIEGEN, Secretaris.
G. v. ERKEL, Penningmeester.

Aangezien Oudegeest een der voormannen is van de S. D. A. P. waren dus de belangrijkste functies in handen van de sociaal demokraten.

* * *

In den nacht van 5 April werd de Algemeene Werkstaking geproclameerd voor de spoorweg- en transportarbeiders.

Al dadelijk bleek, dat de organisatie daarvan allergebrekkigst was, wat groote verwarring stichtte. Een staaltje tot voorbeeld:

In Leeuwarden was vergeten (?) de staking te proclameeren. In Groningen staakte men flink. Maar toen de treinen van Leeuwarden liepen werden de Groningers moedeloos en gingen voor een deel aan 't werk. Den volgenden dag wilden velen in Leeuwarden staken, doch doordat er toen veel meer treinen van Groningen kwamen, wekte dat daar ontmoediging.

Van een deugdelijke organisatie (een eerste vereischte bij zoo'n staking) was geen spoor te ontdekken.

Woensdagnacht werd daarom de werkstaking ook voor alle andere vakken afgekondigd, waardoor Donderdag reeds duizenden arbeiders op straat stonden en hun aantal zich ieder uur uitbreidde.

Maar reeds Donderdagnacht werd de geheele staking, voor alle arbeiders, opgeheven.

Groote woede en verslagenheid door het heele land. En eigenaardig, bijna overal dacht men aan verraad van de sociaal demokraten. Van alle kanten toog men naar Amsterdam, het brandpunt van den strijd. En daar werd het Comité van Verweer ter verantwoording geroepen.

En wat daarbij is verhandeld, dat vindt ge hier in deze brochure te lezen.

DEVENTER, Mei 1903. H. KOLTHEK JR.

VOOR DE GESCHIEDENIS.

Voor wie later de geschiedenis der Nederlandsche Arbeidersbeweging beschrijft, zullen er voor dit tijdvak weinig belangrijker feiten zijn, dan de gebeurtenissen tusschen 31 Januari en 12 April 1903.

Om verschillende redenen:

Vooreerst is in die periode een reusachtige krachtproef geleverd door het georganiseerde proletariaat van een land, dat door politieke en religieuze inzichten wanhopig verdeeld is en dat — volgens verklaring van wetenschappelijke theoretici — door zijn weinige industriëele ontwikkeling en als gevolg van zijne geschiedenis, voorloopig tot geen groote dingen in staat is. (Men leze bijv. de voorrede van het boek van Mevr. ROLAND HOLST, getiteld: „Kapitaal en Arbeid in Nederland," en ge krijgt een heel aardige voorstelling van den welmeenenden onzin, waarmede theoretici uit de bourgeois-wereld het volk willen voorlichten en opheffen.)

Een krachtuiting, zóó geweldig, zóó veelomvattend, dat men moeilijk een wederga ervan zal kunnen vinden in de arbeidersbeweging van welk land ook. Men schept van zekere zijde bijv. altijd zoo op over Duitschland, maar in dat land moet nog altijd getoond worden, wat door de Nederlandsche Arbeiders getoond is. Doch niet alléén die krachtuiting zal het zijn, die den geschiedschrijver bezig houdt. Hij zal er ook in vinden een groote, zeer groote bijdrage, over den strijd tusschen Sociaal-Demokraten en Anarchisten. Hij zal er, bij nauwkeurige en onbevooroordeelde studie uit constateeren:

1. dat de economische aktie slechts zóólang door de Sociaal Demokraten wordt aanvaard en verdedigd, als die dienstbaar kan worden gemaakt aan politieke bedoelingen;
2. dat de Sociaal Demokraten geen enkel middel ontzien, om de economische aktie, zoo die afbreuk doet aan hun politieke doeleinden, te verlammen;
3. dat de schoone beweging van 6 tot 11 April 1903, door hen is verraden om beide bovengenoemde redenen.

Om niet verkeerd te worden verstaan, zeg ik hier uitdrukkelijk, dat ik met Sociaal Demokraten bedoel, de kopstukken uit de partij en geenszins de eenvoudige, eerlijke menschen, die te goeder trouw zich bij die partij aansloten. Niet ieder, die een diploma van de S. D. A. P. in den zak draagt, is een schurk. Ik heb in de dagen van voorbereiding en in de dagen van actieven strijd samengewerkt met Sociaal Demokraten, die verre verheven staan boven den smet, dien ik, om der wille van de waarheid, gedwongen ben te werpen op hun leiders; die hebben gedaan wat ze konden om met het middel

der Algemeene Werkstaking, dat zoozeer door hun kopstukken wordt verfoeid en gehaat, het proletariaat een zege te doen behalen.

Voor de bestudeering van bovengenoemd tijdperk is echter volstrekt onmisbaar, een nauwkeurig en naar waarheid geschreven verslag van de twee berucht geworden nachtelijke vergaderingen, die na afloop van den strijd plaats hadden te Amsterdam in de nachten van Zaterdag 11 en Zondag 12 April in 't Gebouw van den A. N. D. B.

Daar waren bijeen de Hoofdbesturen van bijna alle landelijke vakbonden, afgevaardigden van vele Plaatselijke Comité's van Verweer en een groot aantal propagandisten en agitatoren van beide richtingen, die door het Landelijk Comité van Verweer waren uitgezonden als vertrouwensmannen naar belangrijke punten in den strijd.

Voor die vergaderingen moest het Landelijk Comité van Verweer zich verantwoorden.

Nooit zal ik den indruk vergeten, dien deze vergaderingen op mij maakten en ofschoon ik een 12-tal jaren in de arbeidersbeweging ben en veel heb meegemaakt op het gebied van vergaderen, verklaar ik, nooit te voren *zulke* vergaderingen te hebben bijgewoond. En ik haast mij er aan toe te voegen: Ik hoop in 't vervolg van het bijwonen van zulke bijeenkomsten verschoond te blijven.

En niet alleen op mij hebben deze vergaderingen een overweldigenden indruk gemaakt, maar op ieder, ook op hen, die reeds een 20-tal jaren of nog langer hebben meegedaan.

Een flauw begrip ervan geeft de verzuchting van den voorzitter Oudegeest: „Ik zit liever 4 jaren in de gevangenis, dan in twee vergaderingen als deze. Deze vergaderingen zijn erger dan de gevangenis, ze zijn de hel." — Ook de verklaring van Mr. Troelstra: „Vergaderingen als deze zijn erger dan de dwangwetten van Dr. Kuyper," doen den oningewijde vermoeden, dat het er in een woord verschrikkelijk toe ging.

Wat het verschrikkelijke ervan was?

Het was de woede, waarmede het overgroote deel der aanwezigen was vervuld jegens het Comité van Verweer, de machtelooze woede over een nederlaag, die hoogstwaarschijnlijk niet zou zijn geleden, als er geen verraad was gepleegd. De gezichten van de meesten, als hun geheele verschijning, teekende afgematheid en uitputting: De dagen van strijd waren voor hen dagen van werken geweest, van werken, nacht en dag. De stemmen waren schor en heesch van het onophoudelijk spreken en agiteeren. En zoo menig spreker stortte tranen van woede en smart. Een siddering voer herhaaldelijk door de zaal. Soms waren de hartstochten zóó ontketend, dat die massa geleek op een kokende zee, op een branding. En in die branding zouden sommige Comitéleden verzwolgen zijn geworden, als er geen beschermers waren opgetreden.

Ik heb gesidderd, meermalen. Als daar stoelen werden opgevangen die naar leden van het Comité werden geslingerd, als de massa oprees en brulde, dan klopte mij het hart in de keel. Ik had revolvers gezien en op die oogenblikken vreesde ik een knal te hooren.

Lezer, ik behoor tot de kalme naturen. Niet spoedig begeeft mij mijn nuchterheid en laat ik mij door hartstocht overweldigen. En gedurende die twee vergaderingen, waarvan de eene 8 uren en de andere 11½ uur duurde, heb ik slechts eenmaal mijn kalmte verloren. Het was, toen de geïncarneerde Judas, Mr. Troelstra, met een ijskoud cynisme, een kille geslepenheid, een sarrend pleidooi hield ten gunste van den ellendigen ploert Vliegen, en met een onbegrijpelijke brutaliteit de nuchtere feiten ontkende en toeschreef aan opzettelijke lasterzucht.

Toen was het, alsof een electrischen schok door de vergadering ging. Een zóó groote verwarring ontstond, zóó dreigend werd de aanblik van die massa, dat Troelstra van het woord afzag. Alleen aan het kalmeerende woord van Domela Nieuwenhuis, die de vergadering verzocht, uit liefde voor hem, Troelstra te laten uitspreken, had deze het te danken dat hij kon voortgaan. Maar het was een angstige stilte die er toen heerschte. Men luisterde niet naar hem, maar deed zich geweld aan om geen uiting te geven aan wat daar omging in het gemoed.

En al dien tijd zat ik rustig mijn aanteekeningen te maken, uitvoerig en precies. Slechts tweemaal heb ik een kort woord gesproken. Als bij ingeving gevoelde ik, dat een uitvoerig verslag van die bijeenkomsten van groote waarde zou zijn. Niet omdat ik wist wat er was voorgevallen en behandeld zou worden. Ik kwam om 7 uur 's avonds van Rotterdam, zonder geroepen te zijn. Maar ik gevoelde — zooals duizenden in den lande — dat het niet in orde was, dat er iets verschrikkelijks gebeurd moest zijn. En met een kameraad vertrok ik per fiets. In Den Haag gekomen konden we niet verder. Te uitgeput waren we, om den geheelen weg af te fietsen en daarom gingen we van Den Haag naar Amsterdam met den trein.

En de uitwerking van mijne aanteekeningen bied ik u hier ter lezing aan. Ik was er nog aan bezig, toen ik van Domela Nieuwenhuis den volgenden briefkaart ontving:

Waarde Vriend.

Hoe zit dat nu? Ik had gehoopt, dat gij een uitvoerig verslag hadt gemaakt van die twee beruchte nachtvergaderingen en daar zie ik niets in uw blad. Dat was een teleurstelling! Feitelijk hebben we nu heelemaal geen verslag, want Het Volksdagblad liet ons in den steek door alleen indrukken en geen verslag te geven*) en het verslag in Het Volk is als altijd oneerlijk en partijdig. Dat is beslist jammer. Een goed verslag zou elkeen overtuigd hebben. Nu heb ik nog hoop op u voor het aanstaand nummer, daar gij toch veel notities hebt genomen.

Vriendschappelijk gegroet door

AMSTERDAM, 22 April 1903. F. D. N.

Ik ben het volkomen eens met Nieuwenhuis, dat een goed verslag ieder overtuigt. En dan in dezen zin, dat de Sociaal Demokraten

---

*) In het nummer van *Het Volk* van Donderdag 16 April slaat Troelstra hieruit op handige advokatenwijze munt. Hij schrijft:

„*Het Volksdagblad* — dat van deze vergaderingen begrijpelijker wijs liever een *beredeneerd overzicht*, dan een onpartijdig verslag heeft gegeven (zelfs de schriftelijke verklaring van het Comité durft het niet opnemen) — had reeds alarm geblazen." . . . .

Welnu, ik heb die verklaring wel opgenomen, ofschoon ze niet de minste waarde heeft, zooals den lezer zal blijken.

Maar hoe *Het Volk* zoo iets durft te schrijven, is onverklaarbaar. Men vergelijke dit verslag met dat in *Het Volk* van Woensdag 15 April, en het leugenachtige, verdraaide en onvolledige van zijn eigen verslag springt ieder in het oog.

De schrijver.

verraad hebben gepleegd aan deze mooie beweging. Maar ieder zal mij toestemmen, dat dit verslag geen plaats kon vinden in mijn blad, in geen enkel blad. Daarvoor is het te groot. En om een *goed* verslag te zijn, moest het zoo groot zijn als het nu is.

En daarom bied ik het den Nederlandschen arbeiders in brochurevorm aan. Ik ben overtuigd, dat het hun veel zal ophelderen, dat zij er uit zullen leeren inzien, dat de woede der vergaderden rechtmatig was, dat er op een afschuwelijke wijze is geknoeid, dat hun grootsche poging om zich tegen christelijke tyrannie en onderdrukking te verzetten, door de Sociaal Demokraten is verraden.

En als dat het geval is, dan zal deze nederlaag een gewenschte en noodzakelijke zuivering tengevolge hebben en zullen de tranen der slachtoffers, door hun verraad gevallen, een vruchtbare dauw zijn op het veld der bewustwording van diegenen, die nog maar al te weinig vriend van vijand kunnen onderscheiden en zich door beloften, schijnschoone woorden en wetenschappelijke frase-ologie laten bedonderen.

Dan is het waar wat Domela Nieuwenhuis heeft gezegd, dat de gevallen slachtoffers te vergelijken zijn bij de stukgeslagen eieren waarvan men een omelet bakt.

De schrijver.

Verslag van de Algemeene Hoofdbestuurs-vergadering, gehouden te Amsterdam in het gebouw van den A. N. D. B. in de nachten van Zaterdag 11 en Zondag 12 April 1903.

De vergaderingen zijn belegd, om het Comité van Verweer in de gelegenheid te stellen zich te verantwoorden voor de georganiseerde Nederlandsche arbeiders, door wie het was gekozen. Ook zou op deze vergaderingen blijken, in hoeverre de beschuldiging, dat de Sociaal Demokraten verraad hadden gepleegd, op feiten berustte.

Er bestond bij een groot deel der Amsterdamsche arbeiders groote vrees, dat sommige leden van het Comité zich door de vlucht aan een verantwoording zouden onttrekken, welke vrees tot uiting kwam door het optreden van de Opperlieden. Dezen namen Zatermorgen 11 April, toen het Comité een vergadering hield in het gebouw van het N. A. S., de drie leden W. H. Vliegen, J. Oudegeest en A. van den Berg, gevangen en eerst nadat zij hadden gezworen en door 't onderteekenen van een stuk hadden beloofd om op de vergadering aanwezig te zijn, werden ze weer vrijgelaten.

Tegen half elf opent de Voorzitter van het Comité, J. Oudegeest, de vergadering met het voorlezen van de presentielijst, waaruit blijkt, dat bijna alle Landelijke Bonden vertegenwoordigd zijn, alsmede vele Plaatselijke Comité's van Verweer. Ook zijn vele door het Comité uitgezonden vertrouwensmannen aanwezig.

De verantwoording over het plotselinge opheffen van de staking heeft het Comité saamgevat in onderstaand schrijven, dat door den secretaris, W. H. Vliegen, wordt voorgelezen, met de mededeeling, dat dit schrijven door alle Comité-leden is goedgekeurd.

Het Comité van Verweer,

Door verschillende arbeidersorganisaties aangezocht in het publiek te verklaren, welke de redenen zijn, die den doorslag hebben gegeven bij het nemen van zijn besluit tot opheffing der algemeene werkstaking, meent daaromtrent de volgende hoofdredenen te moeten publiceeren:

1e. het meer dan zwak staan der spoorwegstaking.

Om met een spoorwegstaking dien invloed uit te oefenen, die noodig was, moest in de groote centra het verkeer kunnen worden stopgezet, zooal niet geheel en al, dan toch voor het overgroote deel.

Daarmede nu was het op Donderdagavond 9 April aldus gesteld: Te Leeuwarden, Almeloo, Zutfen, Deventer, Kesteren, Apeldoorn, Geldermalsen, Nijmegen, Leiden, Gouda, Delft, Schiedam en in de geheele drie provinciën Zeeland, Noord-Brabant en Limburg staakte niemand of bijna niemand, behalve te Maastricht, van welke plaats wij echter later vernamen, dat dit nog maar alleen het geval was, omdat men de stakers niet meer had willen aannemen. Zwak stond het te Amsterdam, Zwolle, Arnhem, Winterswijk, Hengeloo, Enschedé, Groningen, Zaandam, terwijl Oudegeest naar Rotterdam vertrokken was, juist omdat het daar zoo hachelijk stond.

Goede berichten waren op dat oogenblik alleen uit Den Haag, Amersfoort en Utrecht.

Het comité had reeds besloten een hoofdbesturen-vergadering uit te schrijven op Vrijdagavond, ten einde daar voor te stellen de staking op te heffen, toen er bericht kwam uit Utrecht, dat dáár de zaak voor den volgenden morgen hopeloos stond.

Het Comité meende, met het oog op de schromelijke gevolgen, die het omvallen van Utrecht, dat tot dat oogenblik een prachtig voorbeeld gegeven had, noodzakelijk den volgenden dag hebben moest, niet langer te mogen wachten, doch de staking nog dezen nacht op te moeten heffen.

Een bijkomend bewijs van groote zwakte der staking was, dat de hoofdbesturen der spoorwegorganisaties een brief hadden geschreven aan de directiën, waarin o. a. gevraagd werd, of bij werkhervatting allen weer aan het werk konden gaan, welke vraag, met de andere vragen, de directie weigerde te beantwoorden.

Dit is het hoofdmotief voor het besluit tot opheffing der staking.

2e. Het zwak staan van bijna alle andere stakingen. Behalve onder de havenarbeiders, was de werkstaking te Amsterdam alleen algemeen in de bouwvakken, in de metaal- en de diamantindustrie. De bakkersstaking stond zóó slecht, dat het Hoofdbestuur aan het Comité reeds verlof was komen vragen om de staking op te heffen. De typografenstaking was totaal mislukt, alle dagbladen verschenen alsof er niets aan de hand was.

Zóó was het in deze beide vakken te Amsterdam, buiten Amsterdam was, op een enkele uitzondering na, in deze beide vakken van staken geen spoor. De staking der gemeentewerklieden, op welke groote verwachtingen werden gevestigd, had, behalve de gasfabrieken en reinigingsdienst,*) heel gebrekkig ingezet. De andere stakingen oefenden weinig of geen invloed uit.

3de. De Tweede Kamer had de wet reeds aangenomen; de Eerste Kamer was tegen Vrijdagmiddag 3 uur bijeen geroepen. Men moest er op voorbereid zijn, dat de wet nog Vrijdagavond in werking kon treden. Ingewonnen juridisch advies had het Comité als de onmiddellijke gevolgen van die invoering voorgesteld dat:

a. alle spoorwegarbeiders, die georganiseerd weigeren aan

---

*) De woorden: *„behalve de gasfabrieken en reinigingsdienst,"* zijn er ingelascht, nadat was aangetoond, dat die stakingen, de belangrijkste uit de gemeentebedrijven, er schitterend voorstonden.

In het stuk stond voorts ook nog, dat van verschillende plaatsen, o. a. van Zaandam, aanvrage kwam om geld, waardoor mede zou blijken dat de strijd hopeloos stond. Toen het leugenachtige daarvan was aangetoond, is het er uit verwijderd. (*De Schr.*)

het werk te komen, indien zij daartoe geroepen werden, strafbaar zouden zijn met ten hoogste twee jaren gevangenisstraf.

b. alle leiders der spoorwegstaking en dus niet alleen het Comité van Verweer, maar ook alle leden van plaatselijke Comité's; verder niet alleen de hoofdbestuurders, maar ook de afdeelings-bestuurders der spoorwegorganisaties, strafbaar zouden zijn met ten hoogste 4 jaren gevangenisstraf.

Sprekers in Vergaderingen en schrijvers in de pers, die de spoorwegarbeiders tot staking aanspoorden, zouden strafbaar zijn aan opruiing tot een strafbaar feit, waarop ten hoogste 5 jaar staat.

Het aantal strafbare personen zou minstens 2 à 300 bedragen. En met het oog op de groote moeite die men overal had om de spoorwegarbeiders staande te houden, zou het aantal strafbare gevallen ontelbaar zijn geweest. Terwijl te verwachten was, dat de justitie in deze omstandigheden met de grootst mogelijke hardheid deze wet zou toepassen.

Ware dit alles misschien nog te aanvaarden geweest, indien de spoorwegstaking rots-vast had gestaan, in de medegedeelde omstandigheden ware het pure krankzinnigheid geweest.

Toen het Comité beraadslaagde, was het naar aller meening niet meer dan een uur of 15, 16 voor de afkondiging der wet. Het was dus de uiterste tijd om de betrokken personen te waarschuwen. In geval de staking had doorgegaan, hadden de besturen toch gewaarschuwd moeten worden geen daden van leiderschap meer te verrichten, waardoor dan de staking toch in zeer korten tijd totaal verloopen zou geweest zijn.

4de. Een bijkomstige reden voor het eenigzins haastige optreden van het Comité is, dat voor Vrijdag verschillende nieuwe stakingen werden verwacht, die in de bestaande omstandigheden volslagen nutteloos meerdere slachtoffers moesten maken. Werd het besluit tot opheffing der staking nog in den nacht vóór Vrijdag genomen, dan kon dat voorkomen worden.

Dit zijn de hoofdredenen, die het Comité van Verweer tot zijn besluit hebben gebracht.

Over deze redenen zijn alle leden van het Comité het eens.

Domela Nieuwenhuis verlangt van elk der comitéleden afzonderlijk eene verklaring, of ze 't met dat schrijven eens zijn. Hij vraagt pertinent te antwoorden: *ja* of *neen*.

De beantwoording loopt niet glad van stapel. Meijer zegt, dat hij bij 't opmaken en voorlezen van 't stuk niet tegenwoordig is geweest, Wessels, Van Erkel en Reijnders twijfelen aan de betrouwbaarheid van de berichten omtrent den stand van vele stakingen en daarop is het schrijven heelemaal gebaseerd. (Het schrijven is dus niet van kracht in den zin als Vliegen het voorstelde.)

Nieuwenhuis stelt daarop voor, dat alleen diegenen aan de discussie deëlnemen, die indertijd het Comité hebben benoemd.

Bonnet (penningm. N. A. S.) protesteert daartegen, omdat het in hoofdzaak op de betrouwbaarheid der berichten aankomt

en dit kan het best geconstateerd worden door de personen, die uit verschillende plaatsen aanwezig zijn.

Wink vraagt in ieder geval, dat de propagandisten, als vertrouwensmannen, wel mogen meespreken.

(Besloten wordt dat ieder het woord zal mogen voeren, die zich daarvoor opgeeft. Verder wordt besloten, dat *Het Volksdagblad*, *De Vrije Socialist* en *Het Volk* zullen worden toegelaten tot het opnemen van een verslag.)

De Gemeentewerklieden van Amsterdam verklaren, dat het een leugen is, dat hun staking slecht stond of was ingezet, zooals door Vliegen was voorgelezen. Zij vragen, wie dat bericht gezonden heeft aan 't Comité en wie het van de comité-leden heeft ontvangen.

Het blijkt dat niemand het heeft gebracht en dat niemand het heeft ontvangen. (Scherpe verwijten worden Vliegen daaromtrent naar het hoofd geslingerd.)

De typografen van Amsterdam verklaren het voor gelogen, dat hun staking slecht stond, zooals ook door Vliegen was voorgelezen. Hun staking is op een verkeerde wijze geproclameerd en toch staakten op den eigen morgen reeds 26 drukkerijen en 's middags nog 8. Bij niet-opheffing zou Vrijdag zeer zeker hun staking bijna algemeen zijn geweest.

Opperlieden van Amsterdam feliciteeren de vergadering er mede, dat de comité-leden allen aanwezig zijn. Daar hebben zij voor gezorgd, door Oudegeest, Vliegen en Van den Berg eenvoudig gevangen te nemen op het Bureau van het N. A. S. Onder heftige bewoordingen beschuldigen zij het Comité van schurkenstreken, waardoor een oorverdoovend lawaai en groot tumult ontstaat. (Verschillende personen trachten op het Comité aan te dringen, doch worden tegengehouden door anderen.)

Domela Nieuwenhuis raadt de vergadering aan om kalm te wezen. Er is buiten veel politievertoon en hij is er van overtuigd, dat men zich niet zal ontzien om deze te hulp te roepen om de vergadering te ontbinden.

J. van Zutphen (Hoofdbestuurder van de Diamantbewerkers) protesteert tegen deze „verdachtmaking".

Een lid van het Plaatselijk Comité van Amsterdam constateert, dat zij bijna geen inlichtingen hebben ontvangen van het Landelijk Comité. De bouwvakarbeiders, die niet te houden waren, moesten met alle geweld worden tegengehouden, zelfs nog toen 1½ uur later de proclamatie van de Algemeene Werkstaking verscheen. Alles ging, zooals 't niet moest gaan.

De opheffing van den strijd kwam al even onverantwoordelijk

tot stand. Onder tranen, en sidderend van woede, wijst hij op de talrijke slachtoffers, die zullen vallen door het onverantwoordelijk gedrag van het Comité.

Van Oogen (Dokwerkers van Amsterdam) betreurt de wijze waarop de Algemeene Werkstaking tot stand kwam. Hij heeft dat direkt gezegd. Vrees voor de gevangenis heeft bij de Comité-leden voorgezeten, toen ze de staking ophieven. Dat is laf en verraderlijk, omdat men van te voren gezegd had, lak aan de gevangenis te hebben.

De opheffing is op onverantwoordelijke wijze geschied. De Hoofdbesturen hadden moeten worden geraadpleegd.

Hij gelooft, ondanks alles, niet aan opzettelijk verraad, maar aan ontaktisch optreden. Het Comité draagt de verantwoordelijkheid voor de gevolgen.

Hij meent echter, dat alles nog niet is verloren, als de arbeiders maar pal staan en houdt een gevoelvol pleidooi voor voortzetting van den strijd, inzonderheid voor de Amsterdamsche havenarbeiders en verzoekt alle Bonden, om hen zoo krachtig mogelijk te steunen.

Huisman (Plaatselijk Comité Zaandam) protesteert er tegen, dat Vliegen het voorstelde, alsof uit een aanvraag van hen om geld zou zijn gebleken, dat de strijd van het geld afhing. In het schrijven staat geen woord, dat zoo'n conclusie wettigt.

De opheffing der staking werd bij hen gemotiveerd met de bewering, dat aan de Rietlanden in Amsterdam 400 stakers waren aan 't werk gegaan. Een onderzoek toonde aan, dat daarvan niets waar was, want toen hij in Amsterdam kwam, verklaarde Van den Berg, dat slechts 2 personen het werk hadden hervat.

Domela Nieuwenhuis krijgt daarna het woord. Hij wil onderscheid maken tusschen het maken van fouten en het plegen van verraad. Dat er fouten zijn begaan, is natuurlijk, want wie werkt, maakt fouten. Hij wil echter eenige vragen stellen omtrent de fouten:

1. Heeft het Comité, na de proclamatie van de staking, altijd permanent zitting gehad in het gebouw van de A. N. D. B? Hij wist van verschillende zijden, dat meermalen niemand of slechts één lid aanwezig was.

2. Het komt mij vreemd voor, dat de voorzitter Oudegeest bijna voortdurend afwezig was. Dat had niet *mogen* gebeuren.

(Oudegeest interrumpeert dat hij, behalve Donderdag en Donderdagnacht, altijd aanwezig is geweest.)

3. Daar Oudegeest altijd tegen de staking was, is hem in overweging gegeven, om zich als voorzitter terug te trekken.

Op zijn verklaring, dat hij toch met hart en ziel voor de zaak zou werken, heeft ieder zich er bij neergelegd, dat hij voorzitter bleef.

Maar ik ben er van overtuigd, dat hij dat niet heeft gedaan, doch integendeel stemming heeft gemaakt *tegen* de staking, zooals zal blijken.

4. Tot mijn verbazing werd Vliegen benoemd tot de gewichtige post van secretaris. Dat had nooit mogen gebeuren, omdat al degenen, die langen tijd in de beweging zijn, weten, dat Vliegen een onbetrouwbaar persoon is, die meermalen de zaak der arbeiders heeft verraden.

5. Hij vraagt aan Rijnders, of Vliegen kort voor 't uitbreken van den strijd heeft voorgesteld, dat men het Comité maar moest ontbinden, omdat er van een Algemeene Werkstaking niets zou kunnen komen. (Rijnders antwoordt met: *Ja.*)

6. Waarom heeft het Comité de Hoofdbesturen niet geraadpleegd over 't opheffen van de staking? Dat was *plicht* geweest.

7. Met welk recht heeft het Hoofdbestuur der Spoorweg-vereeniging een schrijven gericht aan de Directies, buiten het Comité om? Dat was, indien het moest, werk voor het Comité. Dat schrijven bracht de grootste ontmoediging te weeg in het land.

8. Is het waar, dat Oudegeest en Kuneken op Woensdag-middag 3 uur een telegram hebben verzonden aan de Weesperpoort, gericht aan de spoorwegdirecties?

En nu het *verraad*.

Ik heb gemerkt, dat Sociaal Demokraten op verschillende plaatsen ontmoediging hebben verwekt zonder noodzaak. Niet overal. Maar in Rotterdam weigerden Spiekman en Helsdingen om de Algemeene Werkstaking te proklameeren, toen het Landelijk Comité dat verzocht. De copie van een manifest, dat daarvoor later zou worden gedrukt, werd toevallig verloren.

Dit is niet vreemd. De S. D. A. P. is een partij, die in beginsel staat tegenover de Algemeene Werkstaking. Een groote fout is het daarom, dat de georganiseerde arbeiders met hen zijn scheep gegaan in deze beweging.

Van te voren is bepaald, dat de staking zou worden voortgezet, *tot den dag nadat de wetten waren aangenomen.*

Er is ook voorgesteld geworden om eerst te staken, **wanneer de wetten goed en wel waren aangenomen**.

Nu geeft het Comité te kennen, dat de staking is opgeheven, mede omdat de wetten waren aangenomen.

Het Soc. Dem. kamerlid Melchers stelde de mislukking daarom ook zóó voor in Den Haag, dat de arbeiders nu maar moeten zorgen, dat ze meer mannetjes in de kamer krijgen in 1905. Door de Sociaal Demokraten is de beweging dienstbaar gemaakt aan hun politieke

belangen. In scherpe bewoordingen laakt hij inzonderheid de houding van Troelstra in Het Volk en constateert dat Vliegen en Oudegeest aan het verraad dapper hebben meegedaan. Hij stelt een motie voor, om na de discussies aan te nemen, waarin wordt uitgesproken, dat de Sociaal Demokraten dezen schoonen strijd hebben verraden, welke motie met daverend applaus wordt ontvangen.

De strijd op 't oogenblik voortzetten, kan niet, is onmogelijk, omdat wij verraden zijn, in den rug zijn aangevallen. Hij stelt daarom voor, om een manifest uit te geven, waarin de ware reden van niet-voortzetting uitvoerig wordt toegelicht, en waarin de voorgelezen motie voorkomt.

Van Emmenes constateert, dat de ontmoedigende berichten omtrent de Gemeentewerklieden uit den duim zijn gezogen, wat wel met meerdere berichten het geval zal zijn. Van de 1400 gaswerkers werkten er slechts 90, wat van geen beteekenis is. Het vuil hoopte zich overal op in de straten, door de staking der Reinigers.

Hij vraagt aan Troelstra en alle Sociaal Demokraten, of het niet hun doel is geweest, om direct de staking op te heffen, wanneer de wetten waren aangenomen. Allen hebben dat trouwens reeds erkend en dat was verraad aan het genomen besluit.

Vliegen was tijdens de staking nergens te vinden, behalve Donderdags, toen de zaak begraven moest worden.

In Utrecht stond tot op het laatste oogenblik de zaak goed en toch kwamen Donderdagnacht fietsrijders vandaar met slechte berichten. Doch ze waren niet door het Comité van Utrecht gezonden.

De S. D. A. P. heeft met looden schoenen den strijd aanvaard en kon er niet met hart en ziel voor werken. Dit had men moeten begrijpen. Wanneer men mij b. v. vroeg, of ik propageeren wilde voor het brengen van Sociaal Dem. naar de Tweede Kamer, zou ik antwoorden: „Ik verhuis net zoo lief naar Lapland." Men *kan* niet met hart en ziel werken voor iets, waar men in beginsel tegen is.

In Amsterdam stond de strijd goed. Juist waren de petroleumarbeiders van plan te staken, toen de staking werd opgeheven,

Hij noemt het een fout, dat de hoofdleiding is toevertrouwd aan de Sociaal Demokraten en voor dezen onverantwoordelijk om de leiding te aanvaarden. De andere comité-leden zijn er ingevlogen, wat echter aan de onverantwoordelijkheid niets verandert.

Plaatselijk Comité Utrecht. Er waren bij ons 35 leden van 't Comité van Verweer, waarvan er slechts 2 staakten. De Sociaal Demokraat Van der Goes, die als vertrouwensman

voor Utrecht was aangewezen, liet de zaak slabakken, bemoeide zich nergens mee, dan om de lui een paar malen ontmoedigend toe te spreken. De Sociaal Demokraat Reindorp weigerde beslist om ons te helpen en pas na herhaald aandringen ging hij een keer spreken op een vergadering van Metaalbewerkers.

Tempelaars, een Soc. Dem. en Hoofdbestuurslid van de spoorjongens, heeft geknield voor zijne superieuren om de mannetjes weer aan te nemen en dezen aangeraden om aan 't werk te gaan, vóór de staking was opgeheven. Met leugens trachtte hij ze daartoe te bewegen, o. a. door te vertellen, dat Polak er van door was gegaan met *f* 70.000.

Plaatselijk Comité Sneek. De berichten kwamen bij ons aan het adres van iemand, die in 't geheel niet in 't Comité zat. Toch was 3 maal ons adres opgegeven. De stakingsproclamatie werd heelemaal niet ontvangen.

Een schromelijke verwarring was er in alles, ook te Leeuwarden. Ondanks alles, liep het nog betrekkelijk goed van stapel en lag Dinsdagmorgen het tramverkeer in Friesland stil.

Door totaal gebrek aan organisatie ging alles echter verloren.

Westra (vertrouwensman, die naar Maastricht was gezonden.) Hij is Sociaal Demokraat en acht het noodig om te spreken, omdat hij niet verantwoordelijk wil worden gesteld voor daden, door anderen van zijn partijgenooten bedreven. Hij ontving in Maastricht totaal geen berichten, ook niet dat de staking was opgeheven. Toen hij Vrijdagavond toevallig telephonische verbinding vroeg met het Comité, hoorde hij er van. Op geen enkel schrijven is door hem antwoord ontvangen.

Hij is geweest in Dordrecht, Venlo en Maastricht, maar nergens was een spoor van goede organisatie te ontdekken. Hij is verschrikkelijk teleurgesteld. Honderd huisgezinnen zijn aan den honger prijsgegeven in Maastricht. Hij verdedigt zijn beginsel en schuift de verantwoordelijkheid op wie ze moet dragen.

Sloot (Hoofdbestuurder Spoorwegvereeniging.) Deze beaamt, wat Nieuwenhuis en van Emmenes hebben gezegd. Als hoofdbestuurder is hij niet geraadpleegd over den brief aan de directies. Reeds Maandags sprak Oudegeest zijn wanhoop uit. Oudegeest is lang niet altijd op post geweest. Toen hij moest spreken in het Paleis voor Volksvlijt, ging hij wandelen met Mevr. Roland Holst. De machinist Bouwman in Utrecht wist reeds Donderdag, dat de staking zou worden opgeheven.

Roosje Vos (Apeldoorn.) Zij had in Apeldoorn weinig succes. Er staakten 43 van de 140 spoormannen en daarbij was geen enkele machinist. Dat aantal verminderde later nog tot 17. In Deventer en Zutphen staakte niemand van de spoorwegmannen, ook niet de Vrije Socialisten, Meinhardt

en Veenstra, op wien de anderen het oog hadden gericht.

Toen de Algemeene Werkstaking geproklameerd was, kon ik slechts 28 personen tot staken bewegen, wat ik niet aandurfde.

Zij keurt de handelwijze van het Comité af, doch wil niet enkele personen verantwoordelijk stellen. De zwakte der Nederlandsche arbeidersbeweging is oorzaak van het mislukken van den strijd.

W i n k (vertrouwensman voor Winterswijk.) Hij heeft gestreden in een achterhoek, waar niet gekuipt is. Hij brengt hulde aan de Sociaal Demokraten die hem ter zijde stonden. Hij mistte alle voeling met het Comité. Het beëindigen vindt hij onverantwoordelijk en hij vraagt, of er bij het inwinnen van juridisch advies ook op is gerekend, dat het personeel van de Hollandsche Spoorwegmaatschappij ontslagen was en dus geen stakers waren.

Was het opheffen van de staking in 't algemeen noodzakelijk? vraagt hij.

M e i n h a r d t (A. N. D. B.) Hij onderschrijft wat Van Oogen heeft gezegd, n. l. dat er geen opzettelijk verraad is gepleegd. En ook dat de proclamatie van de staking niet deugde. In de Rietlanden stond het goed, maar er werkten meer dan 2 man.

Oudegeest is van Maandagmorgen tot Dinsdagnacht voortdurend op zijn post geweest. Hij protesteert tegen den blaam, geworpen op de S. D. A. P. Hij heeft als Sociaal Demokraat gedaan wat hij kon en zijn beginsel is hem even lief als ieder ander, Wij hebben onze krachten overschat. Ammerlaan heeft indertijd opgekamd over Zutphen, maar ik wist van mijn vader, die helaas! onderkruiper is geweest, dat het niet waar was en dat het in Zutphen heel slecht was gesteld met den geest onder de spoorjongens.

J a c o b s e n.*) Hij noemt de opheffing van den strijd misdadig, Hij is geen partijman en protesteert tegen partijbeschuldiging. Na 2 dagen staken vroeg men aan de Weesperpoort reeds om geld. Aan de Rietlanden stond het best tot 't laatste oogenblik. Anarchisten en Sociaal Demokraten deden daar hun best.

V e r t r o u w e n s m a n 's H e r t o g e n b o s c h. Er is een afschuwelijke comedie gespeeld en verraad gepleegd. De Sociaal Demokraat Rottinge en de spoorman Wolf hebben in Den Bosch de zaak verwoest. In Tilburg was als vertrouwensman de Sociaal Demokraat De Miranda, doch die vertrok, omdat hij was geroepen door de A. N. D. B. Dat gebeurde Dinsdag reeds doch hij keerde niet terug. De beweging in Tilburg stond anders goed en toch is er, zonder voorkennis van de betrokkenen, naar Utrecht geseind, dat in Tilburg de zaak verloren was.

---

*) Ik weet niet in welke hoedanigheid deze persoon sprak. (*Schr.*)

De Sociaal Demokraat Tempelaars uit Utrecht belegde clubvergaderingetjes buiten het Plaatselijk Comité om en trad als verrader op.

A m m e r l a a n. Deze protesteert tegen de beschuldiging, dat alle comité-leden schurken zijn. Dat er bedriegers en bedrogenen zijn, is mogelijk, maar Van Erkel is geen schurk.

Meinhardt en Veenstra hebben in Zutphen de boel bedrogen, en zijn beide Vrije Socialisten. Daardoor mislukte ook in Winterswijk en Apeldoorn de zaak. De Sociaal Demokraten, die hem terzijde stonden, hebben hun best gedaan. Toch gelooft hij ook, dat er verraad is gepleegd. De organisatie was allertreurigst. De handelsreiziger, die de billetten overbracht waarin de staking werd geproclameerd, was van alles op de hoogte, ook van mijn taak. Hij beschuldigt Troelstra als hoofdaanvoerder van het verraad, door zijn schrijven in *Het Volk*.

K o s t e r (H o o f d b e s t u u r d e r S p o o r w e g v e r e e n i g i n g.) Hij heeft Oudegeest gadegeslagen en constateert, dat die zijn plicht heeft gedaan. Hij verklaart het verraad uit onbetrouwbare rapportrijders, die op lichtzinnige wijze zijn aangeworven. Op één avond worden er op een vergadering in het Paleis 60 aangenomen, die niemand kende. Hij beschuldigt o. a. ook een zekere Hovy. (Verschillende personen uit de vergadering protesteeren daar tegen.)

B a a k (vertrouwensman.) Hij klaagt over gebrek aan organisatie en wist niet, waaraan zich te houden en tot wien zich te wenden.

K l o o s t e r m a n (v e r t r o u w e n s m a n v o o r H o e k v a n H o l l a n d.) De zaak stond er daar goed voor, doch de Sociaal Demokraat Dijkmans werkte mij hard tegen en beriep er zich op, dat ik het wachtwoord niet kende en geen legimitatie-bewijs van het Hoofdbestuur*) had. Hoewel Dijkmans spoorwegman is, staakte hij niet, omdat hij spionnendiensten wilde verrichten op het station. Op meerdere wijze heeft hij verraad gepleegd. Ook Melchers heeft mij tegengewerkt in Den Haag.

G o u b i t s. (v e r s l a g g e v e r v o o r d e „V r i j e S o c i a l i s t") Hij vertelt, dat er een geheime vergadering is gehouden door Vliegen, Van Zutphen en anderen, achter den rug van het Comité. Hij heeft Meijer, Wessels en Van Erkel direct ingelicht, wat dezen allen erkennen.

---

*) Dit kwam zoo. De Sociaal Demokraat Hermans werd door het Comité naar Hoek van Holland gezonden. Hij wilde liever in Rotterdam blijven en vroeg of hij zijn partijgenoot Helsdingen mocht zenden naar Hoek van Holland. Dat werd hem toegestaan. Hij heeft echter Kloosterman er heen gezonden, dien hij onderweg ontmoette.
(*De schr.*)

Vliegen heeft moedeloosheid gewekt op de vergaderingen en propagande gemaakt voor de S. D. A. P. door de arbeiders aan te raden, om in 1905 bij de Stembus hun slag te slaan.

Hij constateert, dat *Het Handelsblad* reeds des nachts om 12 uur was ingelicht omtrent de opheffing.

Op een gegeven oogenblik was de Sociaal Demokraat Soep, die sinds jaren als een onbetrouwbaar persoon bekend staat, alléén aanwezig op het Bureau van 't Comité van Verweer, terwijl alle stukken en bescheiden open en bloot op tafel lagen.

Hij zegt dat Troelstra de zaak reeds van te voren heeft benadeeld in *Het Volk*.

Opperlieden Amsterdam (De Vroede.) Hij vraagt, waarom alle stakingen werden opgeheven. Ook hij is overtuigd van verraad. De staking in de bouwvakken van Amsterdam stond er voorbeeldig voor.

Bootwerkers Amsterdam (Roessing.) Hij verklaart, dat hij zich had doodgeschoten, als hij op zijn geweten had wat het Landelijk Comité er op heeft. Honderden huisgezinnen zijn door hen ongelukkig gemaakt.

Kolthek. (vertrouwensman voor Roosendaal Ik werd door het Landelijk Comité gezonden naar Roosendaal, aan het adres van een zekeren Balkenstijn. Toen ik daar aankwam, bleek mij, dat ik was aan een verkeerd adres. Reeds eenige maanden was Balkenstijn geen secretaris meer. Ik moest toen wezen bij een zekeren Oudens. Toen ik dien naam hoorde, kreeg ik een onaangename gewaarwording, doch kon mij niet direct herinneren, vanwaar ik dien naam kende. Later kwam het mij te binnen, dat het één van de lui is, die de oude spoorwegvereeniging „Steeds Voorwaarts" in den grond hebben geboord.

Hij heeft in Roosendaal ook zijn best gedaan, om de zaak in 't honderd te jagen en dat is hem maar al te goed gelukt. Ik had 's Zondagsnachts een goed bezochte vergadering en er heerschte een uitstekende geest. Toen echter Balkestijn, de gewezen secretaris en Oudens, de tegenwoordige secretaris, verklaarden dat ze in geen geval zouden staken, liep alles mis.

Toch waren er nog een 15-tal personen, die beloofden te zullen staken. Het was onderwijl half drie geworden en wij trokken samen de stad in om de manifesten te verspreiden en spraken af om bij 't station samen te komen. Toen wij samen waren, verdeelde ik die 15 personen in drie posten, die ieder een toegang tot het station zouden bezetten, teneinde de lui die aan 't werk wilden, daarvan terug te houden. Oudens raadde echter de lui aan, om maar naar huis te gaan, daar van staken toch geen sprake kon zijn. Hij trok de posten, die ik uitzette, weer in en zoo

stond ik om 5 uur 's morgens alleen aan 't station.

Dat is de Sociaal Demokraat Oudens, die brochures schrijft voor 't spoorwegpersoneel, zooals: *Brutaal spoorvolk*.

Den volgenden avond had ik nogmaals een vergadering, maar daar was de opkomst veel slechter. We gingen toen de spoorjongens bezoeken in huis om te vernemen hoe ze er over dachten. De uitslag was allertreurigst. Onder de geestdriftigen, die mij in alles terzijde stonden, behoorde de conducteur Labree, die later is geschorst en ontslagen. Ik had Maandagmiddag bericht gekregen van Rotterdam en Den Haag, door twee studenten van de Politechnische school. Deze hadden de opdracht om naar Antwerpen te gaan en vandaar huisbezoekers te halen van Roosendaal. Deze kwamen Dinsdagmorgen. Ik gaf dezen de opdracht om zich te vervoegen bij den geschorsten conducteur Labree en verder huisbezoek af te leggen bij de spoorwegarbeiders, waarbij ik ze vooral er op wees om die schorsing te gebruiken als middel om solidairiteit op te wekken. Ik zelf vertrok naar Rotterdam om manifesten te laten drukken die ik in Roosendaal niet gedrukt kon krijgen en mij persoonlijk op de hoogte te stellen van den stand der zaken in het geheele land.

Toen ik in Rotterdam kwam, verzocht het Comité van Verweer mij, om te blijven, aangezien zij groote behoefte aan een spreker hadden. Zij zouden een paar flinke spoorjongens naar Roosendaal zenden, die daar misschien meer invloed hadden dan ik

En zoo geschiedde. Twee spoorjongens vertrokken nog des avonds naar Roosendaal, met de door mij opgestelde manifesten en ik bleef verder in Rotterdam.

Daar stond de strijd uitstekend, behalve aan het station Delftsche Poort. De beide andere stations, Maas en Feijenoord, lagen zoo goed als stil. De bootwerkers staakten voorbeeldig. De haven lag zoo goed als stil. De bouwvakarbeiders breidden hun staking ieder uur uit en tal van andere categoriën als bierbrouwers, sigarenmakers, enz. staakten, of stonden op het punt het te doen.

Donderdag kwam Oudegeest, om Delftsche Poort zoo mogelijk stil te leggen. Aan het station Feijenoord wilden 20 machinisten gaan rijden, doch werden door hem daarvan teruggehouden. Later gingen 3 aan 't werk.

Donderdagsnacht hadden wij in Rotterdam een vergadering met Oudegeest. Hij maakte toen op ons allen den indruk, zoowel op de Sociaal Demokraten als op de Anarchisten, die dat ook tegen elkaar zegden, dat hij totaal moedeloos was en meer wist dan hij zeide. Persoonlijk kreeg ik toen reeds den indruk, dat de strijd verloren was.

Oudegeest beloofde toen, nadat in ruwe trekken een nieuw

plan van organisatie was opgemaakt, om Vrijdagmorgen om half zes aan de Delftsche Poort te zijn, ten einde het persooneel daar te bewegen om te staken. Dat zou zeer zeker gelukt zijn, want die mannen stonden reeds een paar dagen tn tweestrijd wat te zullen doen. Ze kwamen af en toe op het stakingsbureau en als ze dan onderhanden werden genomen, dan schreiden ze als kinderen.

Maar toch berichtte Oudegeest Donderdagavond reeds naar Amsterdam, dat Rotterdam er hachelijk voor stond. Daartoe had hij niet het recht. Bij den spoorweg hing alles af van de Delftsche Poort en overigens stond Rotterdam uitstekend.

In plaats van om half zes, kwam Oudegeest om half zeven aan de Delftsche Poort. Toen waren de machinisten al weer in de loods. Hij vertrok toen met stille trom, zonder iets te zeggen aan het Comité van Verweer of aan het Bestuur van 't Spoorwegpersoneel. En in plaats van naar Amsterdam, waar hij moest zijn, ging hij naar den Haag.

Het bericht van de opheffing der staking deed ook in Rotterdam denken aan verraad, ofschoon ik daar met de Sociaal Demokraten en met Samson broederlijk en eensgezind heb saamgewerkt. Allen deden hun best.

Het is ook niet waar, dat Spiekman en Helsdingen zich er tegen verzetten, dat de Algemeene Werkstaking werd geproclameerd. Om taktische redenen is gehandeld, zoo gebeurd is, ook met goedvinden van Samson. De Copie van een manifest, dat voor de proclamatie moest dienen, is ook niet verloren, maar dat werd ons eerst wel gerapporteerd.

M e v r. R o l a n d H o l s t. Zij verklaart, dat Kolthek haar taak heeft vergemakkelijkt, door te verklaren, dat in Rotterdam, de tweede stad des lands, allen als broeders hebben gestreden. Oudegeest is ten onrechte van lauwheid beschuldigd. Dat de zaak is mislukt, komt omdat wij allen te optimistisch waren. Zij gevoelt de verantwoordelijkheid van te hebben meegedaan zwaar. Wij allen hebben ons overschat, zoowel Sociaal Demokraten als Anarchisten.

De bourgeoisie heeft alles in 't werk gesteld.

De geest was na 31 Januari veel verzwakt.

Oudegeest heeft op tijd gewaarschuwd en kan daar trotsch op zijn.

In deze dagen zijn meerderen lauw geweest en gelukkig hoor ik van Kolthek, Wink en ook van Nieuwenhuis, dat op meerdere plaatsen is getoond, dat Anarchisten en Sociaal Demokraten broederlijk hebben gestreden met moed en volharding.

Troelstra zal zich zelf verdedigen. Ik heb zijn gedrag direct afgekeurd, en doe dat nog.

En nu zal men een motie tegen ons aannemen! maar ik

zou ieder arbeider willen vragen, of hun strijd is verloren door ons. (Zij vraagt onder tranen aan Van den Berg, of hij gelooft dat de strijd is verloren door de houding der Sociaal Demokraten, waarop deze antwoordt, dat de laksche spoorjongens de oorzaak zijn.)

(Hevig tumult in de vergadering. Wederom dringen sommigen met gebalde vuisten naar voren, doch worden tegengehouden. Men roept uit de vergadering, dat zij niet van verraad wordt verdacht.)

Zij laakt ook het optreden van het Comité, doch wil met zachtheid oordeelen. Zij meent dat gedaan is, wat gedaan kon worden.

En nu moet gered worden wat te redden is. En daarvoor moeten we samenwerken, opdat de bourgeoisie ondervinde, dat wij wel geslagen, maar niet vernietigd zijn. Overal moeten Comité's van steun verrijzen, zooals in Groningen direct is geschied.

Schildersbond. Lelieveld. In Den Haag stond de zaak zeer schoon. En van alle plaatsen ontvingen we aanhoudend bemoedigende berichten. Tot Donderdagavond stond alles uitstekend.

Vrijdagmorgen kwam de Soc. Dem. Soep met de verpletterende tijding. Hij bracht die echter niet bij 't Comité van Verweer doch bij Holtrop, de voorzitter van de spoorjongens en bij Middelburg, die geen van beiden tot het Comité behoorden.

Volgens Soep was de aanneming der wetten de oorzaak van de opheffing der staking en op de vergadering zeide hij, dat de arbeiders nu toch wel zouden hebben ingezien, dat de Algemeene Werkstaking een utopie is en dat ze de politieke actie moeten voeren. Oudegeest zelf heeft ook den geest ontmoedigd.

Hij noemt de leiding der zaak onvoldoende en de afloop onverantwoordelijk.

(Westra stelt voor om de debatten te sluiten.)

Het wordt verworpen.

J. van Zutphen (A. N. D. B.) verklaart, dat die geheime vergadering, waarvan Goubits sprak, is gehouden, naar aanleiding van het bericht, dat Kuneken en Van der Linde, twee Hoofdbestuuurders van de spoorwegorganisatie, ontslagen waren. Zij vonden het beter, dat bericht onder zich te houden.

Hij protesteert tegen de beschuldiging aan het adres van de Sociaal Demokraten. Hij heeft met gevaar voor eigen leven gestreden, wat anderen kunnen constateeren. Wij zijn verraden door de onbewuste massa, die ons in den steek liet.

Hij verhaalt de geschiedenis. Op de eerste Algemeene Hoofdbestuurs Vergadering was de geest slecht, op de tweede

beter, op de derde is met algemeene stemmen tot de staking besloten.

Nieuwenhuis heeft niet tijdig gewaarschuwd tegen Vliegen en dat neem ik hem kwalijk, want hij wist dat Vliegen secretaris was. Als Nieuwenhuis niet had geweigerd om in het Comité zitting te nemen, zou Vliegen geen secretaris zijn geworden, maar dan was hij dat geworden.

Het Comité was niet altijd aanwezig, maar de omstandigheden hebben dat veroorzaakt.

Ofschoon verzekerd was, dat de verbinding tusschen plaatsen en personen geregeld was, bleek dat niet waar te zijn. Hij schrijft de mislukking toe aan gebrek aan organisatie.

Er werd veel te veel van het Comité gevergd. Ze moesten te vaak spreken en als ze bij elkaar waren, kwamen de Hoofdbesturen en Besturen hun kostbare tijd in beslag nemen met allerlei nietigheden.

Het was een ware janboel. Er was gebrek aan discipline. Nu de zaak verkeerd loopt, komen de achterdochtigen naar voren. Hij doet daaraan niet mee, maar dringt aan op kalmte en eenheid. Hij stelt verdaging der vergadering voor.

Nieuwenhuis krijgt nog even het woord. Hij betoogt, dat de Vrije Socialisten na breedvoerige bespreking, besloten, zich niet tegen het secretaris-zijn van Vliegen te verzetten. Zij schikten zich daar noode in, om geen aanleiding te geven tot verdeeldheid.

Hij zegt dat Van Zutphen evengoed had kunnen waarschuwen tegen Vliegen, omdat hij met diens smeerlapperijen evengoed bekend is als hij, want Van Zutphen is een van de oude garde. Doch de eerlijke van Zutphen van vroeger, is ondergegaan in de Van Zutphen van de A. N. D. B.

(Onder een hevig tumult wordt de vergadering verdaagd tot 's avonds 6 uur.)

TWEEDE NACHT.

Het aantal aanwezigen is belangrijk grooter dan de vorige nacht. Echter zijn het geen afgevaardigden, doch belangstellenden. En dan belangstellenden in den zin, dat het bijna uitsluitend sociaal demokraten zijn, die blijkbaar zijn opgetrommeld om op mogelijke dingen voorbereid te zijn. Ze deden in hoofdzaak dienst, om op redevoeringen van Sociaal Demokraten te applaudiseeren en Anarchisten en al diegenen, die het Comité of Sociaal Demokraten beschuldigden, uit te fluiten.

De vergadering was al geopend toen ik binnenkwam en Ten Boekhorst, hoofdbestuurder van de Bak-

kersgezellen, had het woord. Hoe lang hij reeds gesproken had, weet ik niet. Zoodra ik binnenkwam en gezeten was, ben ik begonnen met aanteekeningen maken en als dus het gesprokene van Ten Boekhorst onvolledig is, dan komt dat door genoemde omstandigheid.

Ten Boekhorst. Hij vraagt, op welke overwegingen, het Landelijk Comité de *Algemeene* Werkstaking heeft geproclameerd. En verder, hoe het komt dat na zoo enkele uren van bestaan, de Algemeene Werkstaking weer werd opgeheven.

Hij vindt, dat het inwinnen van juridisch advies verdacht is. In een strijd als deze, stoort men zich niet aan juridische adviesen. De beëindiging van den strijd noemt hij een schandstuk.

Hij vraagt ook opheldering omtrent het feit, dat de bourgeoisbladen zoo vroeg en zoo goed waren ingelicht.

Bij hem bestaat twijfel, of er moet worden gesproken van verraad of van het maken van grove fouten. En dan in ieder geval vat hij het verraad op in dien zin, dat deze strijd is ondergeschikt gemaakt aan politieke doeleinden.

Als dat is gebeurd, is het een schande. Ook ik houd er een politieke overtuiging op na, maar de vakbeweging gaat bij mij boven alles.

Elferink (Hoofdbestuurder Metaalbewerkers.) Tot den strijd, zoo noodig ook tot de Algemeene Werkstaking, is op de laatste Hoofdbestuursvergadering met algemeene stemmen en enthousiasme besloten. Het is jammer, dat de politieke partijen in dezen hebben medegedaan.

Alleen Oudegeest was er tegen, doch alle andere Hoofdbestuurs-leden van de spoorjongens waren er voor en zij verklaarden dat de geest bij de spoorjongens goed was. Hoe 't mogelijk is, dat er zooveel anders is uitgekomen, weet ik niet, maar er is veel, dat onklaar is.

In Haarlem, waar ik den strijd medegemaakt heb, stond onze zaak goed, uitstekend. Van de 1400 arbeiders uit de werkplaatsen van den spoorweg, staakten er 1100 den arbeid en op dezen was zoo goed als niet gerekend.

Ook het machinepersoneel staakte goed en in de bouwvakken stond de zaak mooi. Haarlem stond werkelijk uitstekend.

Woensdag ontvingen we een brief van Oudegeest waarin doorgehaald was; *onze strijd is gewonnen*, en vervangen door: *onze strijd staat sterk.* Met het oog op de kalmte van Oudegeest, werkte dit bericht zeer bemoedigend op ons.

Is Oudegeest op reis gegaan op last van 't Comté of op zijn eigen houtje?

Heeft Oudegeest geseind dat Rotterdam verloren was?

Grootveld (Vrije Socialisten.) Hij vraagt of het

vervangende comité, dat bij eventueele gevangenneming van het eerste in functie zou treden, van alles ingelicht was, of onbeslagen ten ijs zou komen.

Vliegen heeft in verbinding gestaan met de Jezuïten en daarom heb ik voorgesteld hem er uit te trappen. Dat de mislukking zou worden geweten aan gebrek aan discipline, dat wisten wij reeds vooraf, dat is Sociaal Demokratische logica en daar schijnt het om begonnen te zijn.

Als het Comité niet altijd aanwezig kon zijn, had het vervangende er moeten zijn.

Keuning (Plaatselijk Comité Amsterdam.) Deze prijst de werkzaamheid van het Landelijk en Plaatselijk Comité. Hij laakt het in van Erkel, dat deze, volgens zijn eigen verklaring, in het Bestuur van 't Landelijk Comité plaats nam, om Oudegeest en Vliegen op de vingers te kijken. Nu verschuilen van Erkel, Reinders en Meijer zich achter kleinigheden, om de verantwoordelijkheid van zich af te wentelen. Hij vermoedt, dat er van te voren reeds wantrouwen is gezaaid, zoowel in, als buiten het Comité.

(Hij weidt in den breede uit over de zwakte en den stand der arbeidsbeweging, maar de vergadering wil dat van hem niet aanhooren, omdat hij daarover niet kan oordeelen, daar hij precies komt kijken in de beweging).

Ter Laare (Dokwerkers) Hij constateert, dat de strijd niet had verloren behoeven te worden. Maar nu is de plotselinge opheffing oorzaak van groote moedeloosheid en verwarring. Wessels en Meijer zijn geen verraders.

De organisatie van de spoorwegstaking was allerongelukkigst. Was dat niet het geval geweest, dan zou de strijd gewonnen zijn geworden, want in Amsterdam, Den Haag, Haarlem, Utrecht, Rotterdam en Arnhem, alzoo in de voornaamste plaatsen van het land, stond de zaak er schoon voor.

Er ligt een geheimzinnige sluier over de zaak, die niet gemakkelijk zal worden opgelicht. Ik zal dit aantoonen.

Een onderkruiper aan de Rietlanden, een conducteur, zeide Donderdags, tegen een infanterie-officier, dat den volgenden dag een deel van het spoorwegverkeer zou worden stopgezet, omdat men niet meer kon en durfde rijden. Dat werd gehoord door een der onzen, en ik heb dat gerapporteerd aan het Comité, maar het rapport is niet overgekomen. Dat is geheimzinnig. Maar er is meer. Onze posten zijn tot Donderdag altijd ongemoeid gelaten. Maar Donderdagsnachts, ofschoon er niets ongewoons voorviel, zijn ze als op bevel, stelselmatig uit elkaar geramd en niet tegelijk, maar één voor één. Op het laatste oogenblik schreef Wessels ons, dat we van onze

plannen, waardoor den volgenden morgen het geheele verkeer op Amsterdam, zoowel te land als te water, zou hebben stilgelegen, moesten afzien.

Het Volksdagblad weigerde om de bulletins te drukken, waarin de staking werd opgeheven verklaard, omdat men daar wel vermoedde, dat het geen zuivere koffie was.

De transportarbeiders moeten op 't oogenblik den strijd voortzetten, anders zijn ze ongelukkig en is hun organisatie kapot. Hij wekt krachtig op, om hen te steunen.

Troelstra. Er wordt hier een proces gevoerd, maar niet op een deugdelijke wijze. De aanklacht is niet deugdelijk, de ten laste gelegde feiten zijn niet door afdoende bewijzen gestaafd. Domela Nieuwenhuis is opgetreden als rechter van instructie en ook als Openbaar Ministerie. Bij de klassejustitie worden tenminste de verdachten eerst in de gelegenheid gesteld om zich te verdedigen, voor en aleer het vonnis over hen wordt geveld. Domela Nieuwenhuis heeft die verdediging niet eens afgewacht, maar reeds bij voorbaat zijn schuldig uitgesproken en het vonnis al voorgelezen.

Domela Nieuwenhuis heeft hier de houding aangenomen van een Demagoog, die werkt op de slechtste hartstochten van den mensch. (Groot tumult; de woorden schurk, ploert, dief, verrader, enz. klinken van verschillende zijden door de zaal.)

Het Comité heeft fouten gemaakt, onverantwoordelijk gehandeld. Nu wordt er naar zondebokken gezocht om daaraan alles te wijten. Dat is niet verstandig, maar toch zeer begrijpelijk.

Alles wat ten laste gelegd is, is echter niet waar. Het medegedeelde omtrent Rotterdam is door Kolthek afdoende weerlegd. De geheime vergadering van Vliegen met anderen blijkt niets te beteekenen. Er is nog geen bewijs van verraad geleverd en dat moet gebeuren.

De vergadering van gisterenavond bestond voor 't meerendeel uit verbolgen tegenstanders en daarmede moet rekening worden gehouden.

Er moet een nauwkeurig en omslachtig onderzoek worden ingesteld naar wat er is voorgevallen en daartoe moeten van alle plaatsen schriftelijke rapporten worden opgevraagd. Ook omtrent de gegeven en ontvangen inlichtingen. Daaruit kan dan een conclusie worden getrokken.

Vergeet niet, dat deze vergadering een geschiedenis heeft, die dateert vanaf den tijd, dat de Sociaal Demokraten en Anarchisten elkaar bestrijden. Laat ons voorzichtig zijn in ons oordeel.

Verraad is het afschuwelijkste wat denkbaar is en als het is gepleegd, moeten de schuldigen op de strengste wijze worden

gestraft; de lynchwet is dan niet te streng. (Ook niet voor jou! klinkt het uit de vergadering.)

Hij stelt daarom voor, om een commissie te benoemen, wat weer onrust in de vergadering brengt. Hij wil voortgaan, maar de vergadering loopt te hoop en eischt dat hij verder zwijgt. Hevig tumult.

D o m e l a N i e u w e n h u i s brengt de vergadering tot rust en verzoekt om Troelstra te laten uitspreken, daar hij gelooft, dat het er op aangelegd wordt om de boel in de war te sturen.

Troelstra gaat voort.

Domela Nieuwenhuis heeft de S. D. A. P. gebrandmerkt als een partij, die verraad *moest* plegen, omdat ze in beginsel tegenstander is van de Algemeene Werkstaking. Dat is niet waar. In verschillende landen is dat reeds getoond. Maar om taktische redenen waren we er hier tegenstanders van.*) De gebeurtenissen van 31 Januari hebben ons misleid. Maar omdat wij steeds met de arbeiders willen strijden, hebben wij ons ook nu niet teruggetrokken.

Ik heb echter voorgesteld, om de proclamatie van de spoorwegstaking, over te laten aan het Hoofdbestuur. En tot mijn spijt vond dat geen genade in de oogen der meerderheid.

En nu wordt het voorgesteld, alsof wij er belang bij hebben dat de zaak is mislukt. Dat is niet waar, het zou in ons belang zijn geweest, dat de zaak gelukt was. En daarom moet men met deugdelijker bewijzen komen om het verraad te constateeren en ons als verraders te brandmerken.

Het is waar, wij hebben ons op sleeptouw laten nemen door de Anarchisten. Zij hebben jaren lang al propaganda gemaakt voor de Algemeene Werkstaking.

Dat ik vóóruit waarschuwde, heeft men mij kwalijk genomen. Dat ik daarmede goed deed, zie ik thans nog duidelijker dan toen.

De ware reden van D. N.'s optreden wordt door dezen verzwegen en dat is, dat de arbeiders nu inzien, dat ze andere middelen noodig hebben dan de Algemeene Werkstaking.

En nu wil men de vakbeweging in het harnas jagen tegen de S. D. A. P. Dat is gevaarlijk van de vakbeweging zelf. Men noemt ons politiekers, omdat men verleuchend is door zekere pers. (Onrust in de vergadering.) Maar als ge u tegen ons verzet, zal er een strijd losbarsten in uwe gelederen, die verschrikkelijk zal zijn. Wij hebben ons verdedigd tegen de Anarchisten toen met 12 man waren, wij kunnen het nu beter.

Weest eendrachtig en de aangenomen wetten zullen u niet hinderen.

---

*) Zie aanhangsel.

Sinds geruimen tijd heb ik den strijd tegen de Anarchisten opgegeven en wel met het doel, om elkaar weer te vinden. En er is ook door de omstandigheden en gebeurtenissen veel onklaars opgehelderd. Maar de motie van D. N. zal, als ze wordt aangenomen, alles weer vernietigen.

Ik heb mij geschaamd over de vergadering van gisteren, waarvan de verslagen zullen verschijnen in de pers. Allerlei oude koeien werden weer uit de sloot gehaald, ofschoon ze niets met deze zaak hebben te maken. Ik heb het volste vertrouwen in Vliegen en dat is met mijn heele partij het geval. (Groote onrust in de vergadering.)

Ik waarschuw u daarom voor de motie van Domela Nieuwenhuis. Vergeet niet, dat op 't oogenblik de heele wereld naar ons kijkt en dat we steun noodig hebben voor de talrijke slachtoffers. Mijn partijgenooten in het Buitenland zullen die motie niet onbeantwoord laten.

De staking kon de aanneming der wetten niet verhinderen en daarom heb ik Woensdag reeds geadviseerd om er mede op te houden.

Maar de wijze waarop het Comité de zaak heeft beeindigd is een schande, zooals ook het proclameeren van de Algemeene Werkstaking een schande is. Men wist immers, dat deze toch niet langer kon duren dan twee dagen en dus moest mislukken, daar zoo'n beweging niet in twee dagen kan slagen.

Laat ons nu niet schelden, doch een wedijver aangaan, wie het meest doet voor de slachtoffers.

Hij ontraadt nog eens krachtig de aaneming van de motie van Domela Nieuwenhuis.

(De voorzitter deelt mede, dat het Comité geen enkele motie aanvaardt, vóór een onderzoek is ingesteld.) Een stem uit de vergadering: je hebt niets te aanvaarden. Wij zullen besluiten nemen.

Verdediging van het Comité van Verweer.

Wessels. Ik had betere argumenten verwacht voor de zware beschuldiging naar ons hoofd geslingerd.

Ik zal u zeggen wat er is voorgevallen, doch verklaar vóór alles, dat ik geen enkele fout zal accepteeren, vóór betere bewijzen zijn geleverd.

Er heerschte hier bij ons een verschrikkelijke wanorde. Dat is niet onze schuld. Men bracht bijna alle berichten bij het Hoofdbestuur van de Spoorwegvereeniging, dat boven zitting hield en niet bij ons. (Aha!) Ook kwamen er geheime berichten in, die aan het Comité niet mochten worden medegedeeld. Er

kwam b.v. iemand met een brief voor Oudegeest, dien ik niet machtig kon worden. Met geweld moesten we onze berichten van het Hoofdbestuur der spoorwegvereeniging krijgen. Van onderlinge afspraak en besluiten was haast geen sprake, maar bovendien werd er geen gevolg aan gegeven.

Wij besloten o.a. om (op zekeren avond) geen vergadering te beleggen in het Paleis voor Volksvlijt en maakten er dus geen reclame voor. Buiten ons om huurde de penningmeester van 't Hoofdbestuur toch het Paleis en schreef een vergadering uit. Het gevolg was natuurlijk een mislukking, daar die vergadering niet was voorbereid.

Dergelijke dingen verwekten wantrouwen en argwaan tegen het Hoofdbestuur der Spoorwegvereeniging.

De verbinding tusschen de verschillende plaatsen en propagandisten was hoogst gebrekkig.

Dat is echter de schuld van het Hoofdbestuur.

Op verschillende plaatsen als Leeuwarden, Sneek, Hoek van Holland, Alkmaar, Den Helder, Maastricht, enz. is vergeten de staking te proclameeren. Ook dat is de schuld van 't Hoofdbestuur.

De opheffing der staking is in hoofdzaak gebaseerd op het mislukken der spoorwegstaking. Ook het vragen om steun op sommige plaatsen was bewijs van zwakte.

De persoon, die het bericht van Zaandam bracht, vertelde, dat zonder steun de zaak zou mislukken. In den brief stond het niet, wat ook blijkt bij het voorlezen. *Het bericht dat Utrecht zou omvallen, deed de maat overloopen.*

De beweging in Amsterdam stond goed, doch die kon niet het gebrek op verschillende plaatsen in het land goedmaken. Ik heb wel de verantwoordelijkheid gevoeld.

De aanneming der wetten deed het doel van den strijd te niet, omdat de algemeene vakbeweging slechts weinig door de wetten wordt belemmerd.

De omstandigheden wettigen de plotselinge opheffing. Ofschoon besloten was een manifest te drukken, kon Vliegen, toen het Volksdagblad dat weigerde, niet anders handelen dan bulletins laten drukken.

Men achte de gevangenis toch niet licht. Niet voor ons hebben we gevreesd, maar voor de arbeiders die bij de spoorwegen staakten. En omdat wij meenden dat de strijd toch verloren was, hielden we op.

Ik geloof niet aan verraad. Wel erken ik, dat er veel verkeerd is gedaan. Als b. v. Oudegeest te Rotterdam handelde, zooals is gezegd, dan is dat afkeurenswaardig. Het schrijven van den brief buiten ons om, is een schandstuk. De zinsnede: „Of bij

directe hervatting van den arbeid allen weer zouden worden aangenomen", noem ik een gemeene streek, en Vliegen noemde dat ook een gemeene streek. Ik geloof dat die brief de hoofdzaak is van de mislukking van den strijd.

Het wandelen van Oudegeest met Mevr. Roland Holst is verkeerd opgevat. Ik moest iets met hem bespreken en daar het hier te druk was, gingen we een eindje omloopen en toevallig was ook Mevr. Roland Holst er bij.

Ik heb werkelijk wantrouwen tegen Vliegen en heb openlijk gezegd, dat er geknoeid is. Maar omdat ik geen *bewijzen* had, heb ik mijn woorden moeten intrekken.

Van 2 Hoofdbestuurders der spoorwegvereeniging ontving ik des daags vóór de staking bericht, dat ze 't bevel van 't Landelijk Comité niet wilden opvolgen. Dat is een bewijs, dat Oudegeest hen niet voldoende had ingelicht. Op krachtig aandringen deden ze het eindelijk toch, maar zij waren geen warme strijders, konden het niet zijn.

Ik kan niet gelooven aan opzettelijk verraad, ondanks het verleden van Vliegen. En bovendien, er moet vergeving zijn, geen haat. Laat ons beseffen, dat we nu staan tegenover een overmachtigen vijand. De voorwaarden, thans gesteld aan de havenarbeiders, leveren daarvan het bewijs. Laat ons redden wat er te redden is.

Oudegeest. Ik zal de vragen van Domela Nieuwenhuis zooveel mogelijk eerst beantwoorden.

Het Comité is *zooveel mogelijk* aanwezig geweest. Ik zelf was van Zondagavond 10 uur tot Woensdagnacht 1 uur voortdurend aanwezig, behalve 6 uren slapen en 3 uren eten. Onze Hoofdbestuurder *Sloot* was echter bijna altijd afwezig. (Sloot: dat is niet waar!)

Hoewel ik er tegen was, ontken ik, dat ik stemming heb gemaakt tegen de staking. Ik ken de spoorjongens en daarom was ik er tegen. Ze zijn kort georganiseerd, hebben geregelde verdiensten en zijn gerekruteerd uit de kazerne en van het platteland. Een spoorwegstaking moet tot gevolg hebben, dat geen enkele trein rijdt. Dat ik fouten gemaakt heb, ontken ik niet, maar ik ben overtuigd dat ik mijn best heb gedaan.

Ik heb 's Maandagsavonds hier nog vergaderd met de spoorjongens en moest toen de vrouwen aanvuren om de mannen de deur uit te jagen om te posten. De spoorjongens waren op verschillende plaatsen te lui om te posten.

Ik heb Dinsdagavond niet ontmoedigend gesproken, zooals mij ten laste wordt gelegd.

Met deze nieuwe dienstregeling hadden de maatschappijen het wel een jaar kunnen uithouden.

Toen ik Dinsdagavond met de automobiel naar Rotterdam wilde, was Van Emmenes er mede naar Apeldoorn.

De machinisten hebben slecht gestaakt. (Er klinken verschillende protesten uit de vergadering.)

In Rotterdam heb ik mijn best gedaan. Ik kwam niet tijdig aan de Delftsche Poort, omdat de Koningsbrug open was en ik moest wachten.

Een spoorwegstaking vereischt veel meer organisatie dan wij hadden en daarom waarschuwde ik. En nu de zaak verloopen is, noemt men mij een kneedbaar man. Nu de spoorwegorganisatie, waaraan ik 7 jaren heb gewerkt, is vernietigd, nu krijg ik de schuld. Maar de Nederlandsche vakbeweging, die ons op dit gevaarlijke pad dreef, draagt de schuld en dat vergeef ik die vakbeweging nooit.

Ik heb gedaan wat ik kon. De politie heeft mij in Rotterdam bij de Delftsche Poort weggejaagd en toen ben ik naar Den Haag gegaan, waar ik las, dat de staking was opgeheven. Ik heb toen nog voor de spoorjongens gesproken en ben daarop naar Amsterdam gegaan in gezelschap van de Sociaal Democratische Kamerleden.

Er wordt beweerd, dat die brief aan de directie een bewijs is van zwakte. Dat is volkomen juist. Maar daarom ook moest de staking eindigen. Dat is geen verraad. De brief is eerst voorgelegd aan het Comité, maar dat wilde er niet van weten, omdat de looneisch iets was, waarmede het zich niet bemoeide. Die bewuste zin stond echter in dien voorgelegden brief niet doch is er later tusschengevoegd. Ik weet daar echter niets van, daar ik vóór mijn vertrek naar Rotterdam een paar vellen blanco papier geteekend heb, die men er voor kon gebruiken.

De brief is overgetelegrafeerd aan de Weesperpoort en dat is het telegram, waarnaar Domela Nieuwenhuis vraagt.

Als het niet gelukken van een staking misschien het verraad is, dan is Domela Nieuwenhuis ook een verrader, want hij kon de spoorjongens in Hilversum niet tot staking krijgen.

Ik vreesde niet voor de gevangenis. Ik zit liever 4 jaren in de gevangenis dan in twee van deze vergaderingen.

Als Kolthek beweert dat ik in Rotterdam op allen den indruk maakte van totaal moedeloos te zijn en meer te weten dan ik zeide, dan vergistte men zich daar. Over opheffing van de staking was tusschen ons, als comitéleden, nog geen woord gewisseld.

De plotselinge opheffing is gewettigd, omdat het te veel tijd vereischt, om de Hoofdbesturen bij elkaar te krijgen.

Hij brengt nu het voorgevallene te Utrecht ter sprake. (Over en weer ontstaat een gesprek, waaruit blijk, dat daar is gehandeld buiten het Plaatselijk Comité van Verweer om en tegen

diens zin en dat daardoor valsche en onware berichten in Amsterdam kwamen.)

De organisatie van rapportstrijders was goed, maar de omstandigheden joegen de boel in de war.

Het Hoofdbestuur van de spoorwegvereeniging wankelde om te staken, maar de lichtzinnige inlichtingen, door sommige Hoofdbestuurders verstrekt, deden eindelijk het besluit vallen. De overige vakken zouden de spoorjongens helpen en dat is op zòò lichtzinnige wijze geschied, dat ze zich zelven hebben vermoord. Typografen en Bakkers konden de lui niet houden, zeiden ze, en de stakingen verliepen direct. (Protest van de Typo's.) Bakkersstaking is trouwens altijd onzin, want de arbeiders hebben het eerst behoefte aan brood.

Gij, Hoofdbestuurders, zijt verantwoordelijk van de talrijke slachtoffers. (Onrust in de vergadering.) Wie één bewijs van gepleegd verraad levert, mag mij ophangen.

De Nederlandsche Vakbeweging heeft zich zelf overschat.

Hij beroept zich op Kolthek omtrent samenwerking tusschen Sociaal Demokraten en Anarchisten en wil het voorstellen, alsof Samson de proclamatie van de Algemeene Werkstaking wilde beletten. (Een gesprek over en weer neemt dat misverstand weg.)

De brief, dien ik des Woensdags naar Haarlem zond, bevatte waarheid. Woensdag stond onze strijd goed. Na dien tijd zijn de slechte berichten gekomen. (Hier is Oudegeest druk aan 't knoeien, want even te voren zeide hij, dat die brief aan de directies Woensdag is verzonden, omdat de strijd zwak stond. *Kolthek.*)

De proclamatie van de spoorwegstaking, is onvoldoende geweest, doch dat is door Wessels en mij geschied.

Ik heb geen enkele geheime vergadering meegemaakt. Wat Vliegen heeft gedaan weet ik niet.

Dit is het, wat ik had te zeggen. En nu brenge men voor de beschuldigingen bewijzen bij.

V a n E r k e l.

Hij protesteert tegen het gevangen nemen van de drie comité-leden. Hij onderschrijft wat Wessels heeft gezegd. De verantwoordelijkheid van de opheffing neemt hij op zich.

Vliegen is secretaris geworden, omdat Domela Nieuwenhuis er niet bij was. Die had er bij moeten zijn, omdat deze strijd *zijn* strijd is, en dan was hij secretaris geworden van het Comité van Verweer.

De zwakte der organisaties is oorzaak van de nederlaag. Als er een mislukte beweging is, zoekt men zondebokken. Laat ons liever de fouten opzoeken en op een volgende keer

vermijden. De verwarring is groot geweest, doch ieder handelde in de overtuiging dat hij goed deed.

Voor mij is er geen sprake van verraad, zoolang geen bewijzen worden geleverd. De brief aan de directie zou het eenige genoemd kunnen worden.

Hij dringt aan op samenwerking met het oog op de slachtoffers.

Reijnders. Het gaat niet op, om zich achter de gevallen slachtoffers te verbergen en daarom over de dingen den mantel der liefde te spreiden. Tot mijn spijt doet ook Van Erkel dat. We moeten de zaak onder de oogen zien en als er verraders zijn, moeten ze worden cntmaskerd. En geen enkele overweging zal mij daarvan terughouden, want dan zijn die slachtoffers juist daar, als het gevolg van verraad.

Het Comité is den heelen strijd gebrekkig aanwezig geweest. Meermalen was er één, meermalen was er niemand. Ook Oudegeest was er niet, zoo als hij zegt. Hij was wel in dit gebouw misschien, maar niet op de plaats waar het Comité van Verweer moest zijn.

Van Maandagavond tot Donderdagmiddag heb ik Vliegen b. v. niet hier gezien. In dien tijd sprak hij Oudegeest slechts éénmaal. Die hield trouwens in 't geheel geen voeling met het Comité, althans niet met mij.

Die brief is niet aan de directie gezonden uit zwakte, zooals Oudegeest zegt, maar de zaak is er zwak door geworden. Immers, Oudegeest schreef zelf naar Haarlem, dat Woensdag de strijd sterk stond. Nadat die brief in de pers was verschenen, kwamen de berichten van verzwakking stelselmatig in. En Wessels zeide dan telkens: „Daar heb je g. . v. . d. . weer een gevolg van dien brief."

Met het voorgelezen schrijven van Vliegen ben ik het niet eens, want ik weet niet of de boel zwak stond, dan wel of we met de berichten belazerd zijn.

Om te spreken van verraad moet men bewijzen hebben en die zijn er nog niet veel. Die brief is iets, maar er moet meer zijn.

Vrees voor de gevangenis bestond bij mij niet, zooals de Vrije Socialisten wel weten. Ik heb hen aangeraden, nog daags te voren, om een plaatsvervanger te benoemen, daar ik wel ingepikt zou worden.

Omtrent het bericht naar Zaandam, dat 400 stakers in de Rietlanden zouden omvallen, is mij niets bekend.

Vliegen heeft werkelijk gezegd, kort voor dat de strijd uitbrak, dat de Algemeene Werkstaking onzin was en het Comité maar moest worden ontbonden. Hij *kan* er niet met hart en ziel voor hebben gewerkt, evenmin als Oudegeest. Daaromtrent

ben ik het volkomen met Van Emmenes eens.

Het was een janboel in het Comité. Op vergaderingen stond men met de vuisten voor elkaar, omdat men elkaar wantrouwde. Vliegen en Oudegeest werden verdacht niet zuiver op de graat te zijn.

Door de Sociaal Demokraten is werkelijk stemming gemaakt tegen de Algemeene Werkstaking. Oudegeest en Vliegen vooral, hebben weinig activiteit aan den dag gelegd.

Toch wil ik niet spreken van verraad, voor meer en betere bewijzen zijn geleverd.

De opheffing is niet volgens besluit geschied. Er was besloten een manifest uit te geven. Bovendien, en dat wist het Comité, was het niet mijne bedoeling, om de geheele staking op te heffen. Doordat het opgestelde manifest niet door Vliegen is uitgegeven, ontstond groote verwarring en een geheel verkeerden indruk,

Van het nemen van juridisch advies is mij niets anders bekend, dan dat men mij later vertelde dat men 't genomen had.

Mevr. Roland Holst vertelt hier, dat ze het Comité heeft terzijde gestaan. Ik weet daar waarlijk niets van en de opdrachten, haar gegeven, zijn mij tot heden onbekend gebleven.

Er is meer besloten en overlegd met het Hoofdbestuur van de Spoorwegvereeniging dan met ons, althans met mij. Ik kreeg den indruk, dat ik er voor spek en boonen bij zat. Als ik wat wilde weten, moest ik eerst op onderzoek uit. Nadat de bewuste brief aan de directies zijn treurig werk had verricht, kwamen de berichten van verzwakking binnen. Onder den indruk daarvan en het raadselachtig en zenuwachtig aandringen van Vliegen namen we het besluit tot opheffing. Ik verzette mij halsstarrig en reeds was Vliegen bezig met het schrijven van het manifest, toen ik nog niet mijn toestemming had gegeven. Op het allerlaatste gaf ik eerst mijn toestemming, om te schrijven dat „met algemeene stemmen" was besloten.

Ik heb Vliegen nooit vertrouwd, omdat men mij van verschillende zijden, ook van Sociaal Demokratische, had medegedeeld dat hij onbetrouwbaar was.

Ik kan het verraad niet ontkennen, doch ook niet constateeren. Ik hink op twee gedachten.

Oudegeest, die adviseerde tot niet-staken is niet door den uitslag in 't gelijk gesteld. Bij de motiveering van zijn advies om niet te staken, beriep hij zich op verschillende plaatsen, die zwak zouden staan. En die stonden in den strijd juist goed. Anderen, die volgens Oudegeest goed waren, waren zwak, zooals Amsterdam aan 't Centraal Station.

Troelstra is oorzaak dat de Sociaal Demokraten door de Anarchisten op sleeptouw zijn genomen. Hij heeft het eerst voorgesteld, om de wetten te beantwoorden met een Algemeene Werkstaking. Later is hij in zijn schulp gekropen op een laffe en verraderlijke wijze.

Van den Berg. Volgens Rijnders zou het verraad in hoofdzaak zijn te zoeken in den brief, die Woensdagmiddag aan de direkties is gezonden. Maar tegen den naam *verraad* protesteert Rijnders.

Welnu, die brief is met goede bedoelingen verzonden en geenszins met het doel om de zaak te verraden.

De volgende brief wordt voorgelezen:

„Het Hoofdbestuur der Alg. Ned. Vereeniging van Spoor- en Tramwegpersoneel, heeft de eer U. H. E. G. mede te deelen, dat in de hedennacht gehouden vergadering van het Hoofdbestuur met algemeene stemmen besloten is, het ondervolgende van U. H. E. G. te verzoeken, n.l. of U. H. E. G. genegen zou zijn:

1e. Uit te vaardigen het vervatte in het Kon. Besluit van 7 April 1903, ter nadere aanvulling van het A. R. D., ook al zou nader beslist worden dat het Kon. Besl. niet zou steunen op art. 27 van de Spoorwegwet, waarover reeds twijfel gerezen is;

2e. In het reglement, dat door bestuurders van Spoorwegmaatschappijen aan de goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is te onderwerpen, zooveel mogelijk tegemoet te komen aan de in dato zooveel 12 tot 13 Maart aan U. H. E. G. gerichte verzoeken;

3e. Bij directe hervatting van den arbeid door het Spoorwegpersoneel, al het gestaakt hebbende Spoorwegpersoneel in dienst te stellen;

4e. Dat geen rancune-maatregelen tegen gestaakt hebbend personeel mogen genomen worden;

5e. Op een nader verzoek, door onze Organisatie te doen, tot herstel in functie van eenige personen, ontslagen of gestraft in de periode van 1 Febr. tot en met den 5en April j. l. gunstig te beslissen, indien nieuwe feiten werden aangetoond of omstandigheden werden aangevoerd, die tot verschooning der gepleegde feiten aanleiding zouden geven;

6e. Den datum 1 Mei 1903 genoemd ad. 5 sub. c. van gemelde aanvulling van het A. R. D. voor uwe Maatschappij op 1 April 1903 te stellen;

7e. En schriftelijke bevestiging van het bovenstaande te geven."

Omtrent de opheffing dit: Aanvankelijk was besloten, om een Algemeene Hoofdbestuursvergadering te beleggen en die over den stand van zaken te laten oordeelen en beslissen. Maar toen, nadat daartoe was besloten, nog zulke ongunstige berichten uit Utrecht kwamen, besloten wij tot direkte opheffing.

Ik ben altijd op mijn post geweest.

(Reijnders interrumpeert en zegt: Je was wel in 't gebouw, maar niet bij 't Comité van Verweer).

Oudegeest heeft onze Hoofdbestuurder Sloot beschuldigd, dat die bijna niet aanwezig is geweest. Welnu, die kon hier niet zijn, want hij is twee dagen voor propeganda uit de stad geweest en heeft een halven dag gevangen gezeten.

De mislukking van den strijd is aan niets anders te wijten, dan aan overschatting van onze krachten en ook voor een groot deel aan de laksheid van de spoorjongens.

Het bericht dat naar Zaandam is gezonden, dat 400 man aan de Rietlanden aan 't werk waren gegaan, is onjuist. Het is onjuist afgezonden door Wessels, of verkeerd door Zaandam begrepen.

Ik vind het hard, om hier voor schurk en verrader te worden uitgemaakt, zoolang men daarvoor geen betere bewijzen bijbrengt.

W. H. Vliegen. De beschuldigingen aan mijn adres behoef ik niet beantwoorden, na wat door mijn medecomitéleden, die mij wantrouwden en op de vingers keken, is gezegd geworden. Zij durven mij niet van verraad beschuldigen.

Eigenlijk heeft men mij dus niet beschuldigd, doch uitgescholden. En vóór ik daarop inga, zal ik afwachten tot men mij bepaalde feiten ten laste legt.

Wie mij één daad kan noemen van eenige beteekenis, die ik op mijn eigen houtje heb gedaan, mag mij in staat van beschuldiging stellen.

Er zijn hier ook een massa kleinigheden genoemd, o. a. hoelang de Comitéleden hier geweest zijn. Dat is mij te kleinzielig om er ernstig op in te gaan, want dan zouden we misschien wel moeten uitrekenen, hoeveel uren ieder hier is geweest. Ik volsta met te zeggen, dat ik hier zooveel mogelijk ben geweest.

Op de vraag, of ik voorgesteld heb om het Comité te ontbinden, antwoord ik: Ik heb dat niet voorgesteld zonder meer. Zie hier de toedracht: Onze berichten en gegevens waren onvoldoende en daarom werd een Hoofdbestuursvergadering belegd. En ik gaf mijn voornemen te kennen, om op die Hoofdbestuursvergadering een voorstel in dien zin te doen.

Ik ben mij ook niet bewust, dat ik ook maar op ééne vergadering op ontmoedigende wijze heb gesproken.

Westra klaagt over het niet beantwoorden van brieven. Ik heb er mij over verwonderd, dat daarover niet meer klaagden. Ik denk b. v. aan Kolthek, die mij zoo'n belangrijken brief zond en dringend om antwoord vroeg. Maar het was mij niet mogelijk om zoodanige brieven te beantwoorden, omdat het postgeheim niet veilig werd geacht en er ook geen tijd voor was.

Een enkel woord nog over mijn in-verbinding-staan met de Jezuïten. Toen ik nog in Rottdrdam woonde, werd ik door een lid van onze afdeeling Delft beschuldigd, dat ik aan een pastoor te Maastricht een brief zou hebben geschreven, waarin ik aanbood om mijn Socialisme te laten varen, indien men mij een postje bezorgde. Die brief was hem in handen gekomen. De afdeeling Delft heeft zich met de zaak bemoeid en wilde mijn schrift vergelijken met dat van dien brief, wat echter door dien persoon werd geweigerd. Daarop werd hij voor de keuze gesteld, om zijn laster openlijk in te trekken, of te worden geroyeerd. Hij heeft toen bedankt en ik heb sedert dien nooit meer van de zaak gehoord.

In de opheffing der staking heb ik geen bijzondere rol vervuld, zooals Rijnders mij ten laste legt. En het verzet van Rijnders was ook niet zóó hardnekkig als hij thans zegt.

(Rijnders interrumpeert en vraagt op den man af: „Heb ik mij tot het laatste verzet, ja of neen?" — Vliegen antwoordt: „Ja!")

Het *Volksdagblad* weigerde om het manifest omtrent de opheffing te drukken en daardoor kwam het, dat ik naar *De Telegraaf* ging, waardoor dat blad het eerst met het bericht kwam.

De opheffing werd door ons noodzakelijk geacht en we hebben de zware verantwoordelijkheid zeer wel gevoeld.

Wij, Sociaal Demokraten, hebben met looden schoenen dezen strijd aanvaard, dat is zoo, maar toch heb ik mijn best gedaan. Als secretaris heb ik mijn plicht naar mijn beste weten vervuld. En daarom ben ik gisterennacht gemarteld geworden. Waar mijn mede-comitéleden echter hebben gesproken zooals zij hebben gedaan, daar hoop ik, dat men de beschuldiging van verraad aan mijn adres zal intrekken of bewijzen.

Reijnders heeft gezegd, dat hij zal onderzoeken. Welnu, hij zal tevergeefs zoeken naar verraad, want het is niet gepleegd.

(Hiermede is de verantwoording van het Comité ten einde.)

Domela Nieuwenhuis: Ik wil beginnen, met de beschuldiging, die Troelstra richtte aan mijn adres, als zou ik

een demagoog zijn, die werkt op de slechtste hartstochten van den mensch, van mij af te schudden.

Een demagoog kenmerkt zich altijd hierdoor, dat hij tracht een zekere positie te veroveren, een baantje machtig te worden. Welnu, dat kan van mij niet gezegd worden. Maar het is eigenaardig, dat juist een baantjesjager mij ervan beschuldigt, zeker om te voorkomen, dat hem dat verwijt naar de ooren zal worden geslingerd.

De voorzitter Oudegeest heeft deze vergadering gesard en beleedigd in zijn rede en ik kan mij volkomen begrijpen, dat velen moeite hadden om zich te bedwingen. Men kon zoo merken, dat hij gewoon is om vergaderingen te precideeren, die alles goed vinden wat hij zegt.

Mijn beschuldiging van verraad is geenszins weerlegd, integendeel ben ik door alles wat ik hier heb gehoord, in mijne meening versterkt. Maar ik heb nog nooit iemand ontzien, zelfs mijn besten vriend niet, en daarom wil ik dat hier ook niet doen. En dan moet ik zeggen, dat de verklaring van Rijnders mij heeft teleurgesteld. Deze heeft mij verzekerd, dat we verraden werden door de Sociaal Demokraten en thans neemt hij een gereserveerde houding aan. (Men zie het artikel van Rijnders in „De Vrije Socialist" van Woensd. 22 April l.l. *Kolthek.*)

De hoofdzaak is door het Comité onbesproken gelaten en men putte zich uit in kleinigheden.

Zoo beweert Oudegeest wel, dat hij hier wel aanwezig was, maar vast staat, dat hij niet was bij het Comité van Verweer en daar behoorde hij te wezen.

Wanneer Oudegeest beweert dat bij een Algemeene Werkstaking geen enkele trein mag loopen, dan heeft hij zeker een heel vreemde voorstelling van de zaak.

Die brief aan de directies moest den indruk geven van zwakte, ook al stond de zaak goed, zooals ook werkelijk het geval was. Die brief heeft ongetwijfeld verzwakking veroorzaakt en dat is de hoofdzaak. Het verzenden van het telegram is erkend geworden, want die brief is overgetelegrapheerd.

Die brief is om een en ander een belangrijke kwestie en niet te verdedigen, als zijnde tegen 't belang van den strijd. Buitendien, hij mocht niet geschreven worden buiten het Comité van Verweer om.

Nu tracht Oudegeest wel de verantwoordelijkheid van zich af te schuiven, door te vertellen dat hij van die tusschengevoegde woorden niets afweet, maar dat is dan toch al te mal. Alleen het teekenen van blanco vellen papier in zulke kritieke dagen, is een onverantwoordelijke daad. Zoo kan men zijn eigen doodvonnis wel onderteekenen!

Ik ben het dan om verschillende redenen volkomen eens met het *Volksdagblad*, dat spreekt van een reusachtig verraad. (Spreker leest daaruit eenige zinnen voor.)

Dat Oudegeest, die adviseerde om niet te staken, door den uitslag in 't gelijk is gesteld, is volkomen begrijpelijk, als men weet dat hij eerst de zaak in de war stuurt en de menschen ontmoedigt.

De redeneering van Wessels is zeer onlogisch. Deze begon met te zeggen, dat hij geen enkele fout accepteerde en direct noemde hij een heele massa fouten en gebreken op.

Het verraad schuilt verder in hoofdzaak in valsche berichten. En dat van vele plaatsen valsche berichten zijn verstrekt, zal toch niemand ontkennen. En nu is het al weer eigenaardig, dat het allemaal Sociaal Demokraten zijn, die de valsche berichten verstrekten. Moet men daaruit niet afleiden, dat er stemming gemaakt is?

Als Wessels betoogt dat er vergeving moet zijn voor gepleegde misdrijven in 't verleden, redeneert hij gevaarlijk. Wie eenmaal verraad heeft gepleegd, vertrouw ik nooit meer; zoo iemand plaats ik althans niet op een vertrouwenspost.

Voortzetting van den strijd, waarop enkelen aandringen, acht ik op 't oogenblik misdadig.

Onze nederlaag is op zich zelf niet zoo erg, als zij maar was een gevolg van zwakte. Maar nu zij is het gevolg van verraad, nu is het verschrikkelijk.

De voorstelling, als zou onze vakbeweging nog zoo zwak zijn en onze invloed zoo gering, is onjuist. Het is mij gebleken, dat we sterker waren dan ik vermoedde.

Mevr. Roland Holst heeft gezegd, dat het haar spijt, dat ze heeft meegedaan. Dat is te begrijpen. Want zij beklaagt zich nu, dat de regeering en de spoorwegdirecties zoo vele wapenen tegen ons hebben gebruikt. Dat is een bewijs, dat zij de zaak niet goed heeft ingezien. Of dacht zij soms, dat onze tegenpartij, voor wie zooveel op het spel stond, een enkel wapen ongebruikt zou laten, dat zij met de handen in den zak zou zitten?

Zij beroept er zich ook op, dat de geest zooveel was veranderd, maar dan zeg ik: Dat komt door het verraad van de artikelen in *Het Volk*, waartegen zij zelf opkwam.

In hare brochure over de eerste spoorwegstaking erkent zij, dat de S. D. A. P. tot dusverre weinig invloed had op de arbeiders. En daarom moest deze beweging dienstbaar worden gemaakt, om dien invloed te vergrooten.

Dat artikel van Troelstra, getiteld *Wat nu*? was daarom op zichzelf ook verraad, al is de invloed van *Het Volk* op de arbeiders

ook gering, zoodat men daaraan geen te groote waarde moet toekennen, maar het werkte ontmoedigend.

Mevr. Roland Holst verwondert zich over den haat, die er bestaat tusschen Anarchisten en Sociaal Demokraten. Dat komt omdat zij nog jong is in de beweging. (Mevr. Roland Holst interrumpeert: *6 jaren.*) Maar als ze alles had meegemaakt of onbevooroordeeld onderzocht, dan zou ze zich daarover niet verwonderen. Wat wij daaromtrent beweren, noemen de Sociaal Demokraten allemaal eenvoudig laster. Dat is de gemakkelijkste manier om er af te komen. Maar begrijpelijk is het, dat Troelstra hier aanraadt, om toch die oude koeien niet uit de sloot te halen. Want die oude koeien zouden zeker zeer velen de oogen openen.

Mijne beschuldiging van verraad aan de S. D. A. P. treft niet de eerlijke arbeiders, die lid zijn. Westra behoeft zich dat dus heelemaal niet aan te trekken. Maar een eerlijk arbeider, die alles heeft onderzocht, zal wel Sociaal Demokraat kunnen zijn, doch geen lid van de S. D. A. P. zoolang die onder leiderschap staat van mannen, zoo onbetrouwbaar als Troelstra, Vliegen, Schaper, enz.

Ik zou zelfs kunnen betoogen, dat *Het Volk* voortgaat om verraad te plegen. Het publiceeren van al onze geheimen toch, geeft onze tegenpartij een kijk op onze taktiek en bij een volgende gelegenheid kent ze die dus.

Wanneer iemand, die ik niet ken, iets belooft, vertrouw ik daarop. Dat is mij al meermalen duur komen te staan, maar ik meen dat dit de eenig mogelijke weg is. Ik kende Oudegeest niet persoonlijk en daarom heb ik mij, nadat hij had beloofd om met hart en ziel voor de zaak te werken, er ook niet tegen verzet, dat hij voorzitter van het Comité bleef.

Het benoemen van een commissie van onderzoek, zooals door Troelstra is voorgesteld, ontraad ik ten sterkste. Dat is de gewone manier, om een ernstige zaak te begraven. Onze vakmannen, die hier zijn en de uitvoerige besprekingen hoorden, zijn zeer wel in staat om over de kwestie te oordeelen.

De platonische liefde van Troelstra voor de Algemeene Werkstaking is belachelijk. Als de Soc. Dem. er dan niet tegen zijn, waarom doen ze dan op 1 Mei niet met ons mee en waarom maken ze dan de beweging daarvoor bespottelijk, zooals in het bekende *kloddertje inkt* van Van Bruggen, redakteur van *Het Volk*? Direct na 31 Januari waren de Sociaal Demokraten voorstanders van de Algemeene Werkstaking, nu zijn ze weer tegenstanders. Het is allemaal opportunisme.

Eigenlijk moesten de Sociaal Demokraten Dr. Kuyper dankbaar zijn voor deze wetten. Hij heeft daardoor de ekonomische actie

een duw achteruit willen geven en dat moet den Sociaal Demokraten aangenaam zijn, want in oprechtheid kunnen zij geen voorstanders zijn van een sterke economische actie. Zoolang zij deze kunnen dienstbaar maken aan de politiek, is zij welkom. En daarom vroegen de Sociaal Demokratische Kamerleden ook aan het Comité van Verweer, of zij volmacht konden krijgen, om in de Tweede Kamer namens het Comité te spreken. Dat werd hun geweigerd, maar men had het graag gewild, om daardoor aan de spits van de beweging te staan.

Om geen enkele overweging mag op 't oogenblik de eenheid bewaard blijven. Dat is te lang reeds gebeurd. De verraders zullen ontmaskerd worden en zoolang ik kan spreken en schrijven, zal ik daaraan werken, omdat het *moet* gebeuren.

(Hij voegt aan zijn motie een zinsnede toe, betreffende het steunen van de slachtoffers.) *)

W o l l r i n g. (Plaatselijk Comité Amsterdam.) Ik behoorde gisterenavond tot diegenen, die verontwaardigd waren over de handelswijze van het Landelijk Comité. Nu ik alles heb gehoord, vooral nu ik de leden van het Comité heb gehoord, heb ik een heel ander inzicht in de zaak gekregen.

Als voorzitter van het Plaatselijk Comité was ik lang niet te spreken over de geheimzinnigheid van het Landelijk Comité. Wij konden haast geen berichten krijgen en evenmin voeling met elkaar houden, niettegenstaande dat we in elkaars onmiddellijke nabijheid waren.

Maar nu zie ik in, dat het Landelijk Comité daarin goed

---

*) In *Het Volk* van Donderdag 16 April zegt Troelsta omtrent het optreden van Domela Nieuwenhuis in de beide vergaderingen het volgende:

> „De eerste avond was hij de triomfeerende duivel, oproepende al wat er slechts en laags was in de zielen der menschen; haat en wantrouwen zaaiende tegen *zijne* vijanden, om dezen daar straks door de opgezweepte hartstochten te doen verpletteren.
>
> Maar den tweeden avond was hij zwak, gebroken; de feiten, door hem genoemd, waren hem grootendeels door eigen geestverwanten uit de hand geslagen; maar wat het ergste was: *de vertegenwoordiger der Vrije Socialisten in het Comité zelf had moeten verklaren, dat hem van verraad der Sociaal Demokraten „nog" niets bekend was!"*

Aan den lezer het oordeel over het zwak- en gebroken-zijn van Domela Nieuwenhuis. Omtrent de houding van den vertegenwoordiger der Vrije Socialisten, verwijs ik nogmaals naar diens artikel in *De Vrije Socialist* van Woensdag 22 April l. l. (*Kolthek.*)

handelde. Hun verdediging heeft mij bevredigd en het spijt mij daarom, dat Domela Nieuwenhuis, die intellectueel zoo ver boven mij is verheven, op den ingeslagen weg blijft vooortgaan. Ik voorzie, dat zoodoende het wantrouwen blijft bestaan en voortwoekeren.

(Hij herhaalt nog eens het medegedeelde omtrent Spiekman en Helsdingen in Rotterdam. Hierdoor ontstaat een gesprek over en weer tusschen Kolthek en den persoon die de onjuiste mededeeling uit Rotterdam heeft medegebracht. Deze blijft volhouden dat Spiekman en Helsdingen weigerden om het bevel der Algemeene Werkstaking uit te voeren, terwijl Kolthek het tegenspreekt en nog nader mededeelt, dat Spiekman niets had uit te voeren, omdat hij niet zat in het Plaatselijk Comité van Verweer te Rotterdam.)

De vergadering wordt rumoerig omdat Wollring tot nietszeggende zaken afdaalt. Na eenigen tijd keert de rust eenigzins weer en vervolgt Wollring. Hij kan zich echter niet verstaanbaar maken.

Hij hekelt de herrie en de blijkbare lust daartoe bij velen en betoogt dat alleen de Hoofbesturen hadden moeten worden toegelaten.

Krachtig dringt hij aan op een Comité voor Steun en hij waarschuwt er voor, om de arbeiders niet tegen elkaar op te hitsen.

Dr. Frederik van Eeden dient een motie in, om een commissie van onderzoek te benoemen, statistieken omtrent dezen strijd te verzamelen en een comité voor steun van de slachtoffers te verkiezen.

Nadat het eerste gedeelte er is afgedaan, wordt de motie bij acclamatie aangenomen.

In het steun-comité worden gekozen: A. W. Ammerlaan, Dr. F. van Eeden en Tj. Westra.

Kolthek. Ik ben naar hier gekomen, niet met de overtuiging dat er verraad zou zijn gepleegd. Na alles wat ik hier heb gehoord, geloof ik het wel. Ik ben dus door wat hier is gesproken tot een conclusie gekomen, juist tegenovergesteld aan die van Wollring, die van zijn verontwaardiging genezen is.

En nu versta ik onder verraad: Dat deze beweging door de kopstukken uit de S. D. A. P. is ondergeschikt gemaakt aan politieke bedoelingen.

In tegenstelling met Domela Nieuwenhuis, ken ik groote waarde toe aan het artikel van Troelstra in *Het Volk*. Niet omdat de invloed van dat blad zoo groot is, dat weten we allemaal wel beter. Maar de bourgeoispers, de groote en de

provinciale blaadjes, hebben dat artikel uitgebuit, evenals de ingezonden stukken van Mevr. Roland Holst, Dr. Gorter en Ant. Pannekoek. Zoo kwam de herrie onder de oogen van duizenden arbeiders. De lui wisten niet, waaraan zich te houden. Dat Anarchisten en Sociaal Demokraten ruzie hebben, is niets ongewoons, daaraan zijn de Nederlandsche arbeiders gewoon. Maar nu hadden de Sociaal Demokraten onder elkaar ook nog ruzie en wel de voornaamste leiders. Dat bracht ontmoediging en weifeling bij honderden. Al is dus dat artikel van Troelstra geen rechtstreeksch verraad, het kan niet worden ontkend, dat daardoor de beweging zeer veel schade heeft ondervonden.

Nu schreeuwt men vanuit den hoek waar de parlementaire zitten en van achter de bestuurstafel voortdurend om bewijzen van het verraad. Maar het is juist het eigenaardige van verraad, dat het bijna nooit precies is aan te wijzen. Daaraan danken de verraders het dan ook gewoonlijk, dat ze met hun onzalig spel kunnen doorgaan. Men krijgt bijna altijd een heele massa kleine aanwijzingen, die ieder op zichzelf veel te denken geven, zoodat men per slot van rekening wordt gedwongen, om het verraad te constateeren en aan te nemen.

Zoo ook hier.

Vooreerst staat het vast, dat de Sociaal Demokraten den strijd wilden beëindigen, zoodra de wetten waren aangenomen. Dat was in strijd met de algemeene bedoelingen en is van te voren niet door hen gezegd.

Dan was de organisatie van de spoorwegstaking slecht, wat in verband met wat later door 't Hoofdbestuur is gedaan, zeker te denken geeft.

In verband met een en ander moet ik nu ook iets mededeelen, wat ik gisteren heb verzwegen. Ik kan dat echter niet in 't openbaar doen, daar het een slachtoffer zou eischen voor de justitie en ik wil zelfs geen verrader in handen van de justitie spelen. Aan een mogelijke commissie zal ik dus de zaak in details mededeelen en volsta hier met te constateeren, dat in Roosendaal door een Soc. Dem. is getracht mij voor langen tijd in de gevangenis te brengen.

Wat de berichten aanbelangt dit: Ik herhaal, dat Oudegeest niet het recht had, om Donderdagavond naar Amsterdam te seinen, dat Rotterdam er hachelijk voor stond. Daarvoor had hij eerst moeten beproeven, wat er bij de Delftsche Poort kon gedaan worden. En dan nog kon niet worden beweerd, dat Rotterdam er hachelijk voor stond. Waar de slechte berichten van Donderdag oorzaak waren van de opheffing van de staking, daar heeft dat bericht daartoe zeker niet weinig bijgedragen, daar Rotterdam de tweede stad des lands is.

Ik geloof dus, na alles wat ik hier heb gehoord, wel degelijk aan verraad, al betwijfel ik, dat de tastbare bewijzen ooit zullen worden geleverd.

Van Emmenes. Het is door Troelstra gezegd, dat hier een proces wordt gevoerd. Welnu, hij is opgetreden als advokaat, maar heeft zijn klant niet kunnen schoonwasschen. Ten slotte heeft hij dan ook de clementie van de heeren rechters ingeroepen. Volgens hem is Domela Nieuwenhuis opgetreden als Officier van Justitie. Ik zou oordeelen dat die was opgetreden als openbaar aanklager, maar ik weet van die zaken niet zoo veel af.

De Sociaal Demokraten treden hier op als een jongen, die eerst het lampeglas kapot heeft gegooid, daarna de brander heeft vernield en dan klagend uitroept, dat de lamp niet wil branden. Zij toch hebben van te voren moedeloosheid gezaaid, toen de strijd was aangevangen hebben ze dien verraden en nu vertellen ze hier dat de beweging te zwak was voor zoo'n strijd.

Vast staat, zooals ook reeds is opgemerkt, dat de Sociaal Demokratische kopstukken den strijd wilden beëindigen, als de wetten waren aangenomen. Dat is verraad, want als men dat vooruit had gezegd, zouden negen van de tien Vrije Socialisten en Vakvereenigingsmannen er voor hebben bedankt om te staken.

De brief aan de directies is eveneens verraad, wat o. a. blijkt uit een brief, dien de sociaal-demokraat en Hoofdbestuurder van de Spoorwegvereeniging, Kuneken, schreef aan zijn partijgenoot Tempelaars te Utrecht en waarin staat, dat Woensdagavond op de Hoofdbestuursvergadering is besloten, om den strijd, te beëindigen en dat het sein weldra zal volgen. Ik heb hier dien brief en zal hem even voorlezen:

Utrecht, April 1903.

Waarde Tempelaar.

Het is hedenavond in het Hoofdbestuur besloten dat er met de Directie in overleg zal getreden worden om de zaak te beëindigen.

Nog een korten tijd volhouden.

Het bericht zal spoedig komen:

Gegroet,

(*w. g.*) KUNEKEN.

(Deze brief, hoewel geen datum aanduidende, is 's Woensdags, dus twee dagen vóór de opheffing der staking, in Utrecht aangekomen.)

Vergadering! is dat verraad, ja of neen? (Een donderend: *ja* klinkt door de zaal. Hier en daar een stem: *neen.*)

Het omvallen van Utrecht, zoo hebben we hooren vertellen door het Comité, heeft den doorslag gegeven om de staking op te heffen. Maar men begrijpe dit goed: Tempelaars in Utrecht is niet *omgevallen*, neen, men heeft hem onderstboven getrapt en toen hij daar lag heeft men zich er op beroepen dat Tempelaars en Utrecht ook waren omgevallen.

En thans een andere vraag aan het Comité van Verweer: Wie heeft het eerst het voorstel gedaan om de staking op te heffen? (Het antwoord: is *Vliegen.*)

(De vergadering is erg rumoerig. De grootste helft staat op de stoelen en van Emmenes kan zich moeilijk verstaanbaar maken. Wat ik er van versta komt hierop neer, dat hij in kernachtige beeldspraak de Sociaal Demokraten bestookt. Eindelijk keert de rust terug.)

Verschillende uitingen van Sociaal Demokraten, zooals van Soep in Den Haag en ook hier in dit gebouw, wijzen er onwedersprekelijk op, dat het den Sociaal Demokraten er om te doen was, om aan te toonen dat de economische actie niet deugdelijk was, doch dat de politiek er bij moest.

Plaatselijk Comité van Verweer Utrecht. Het is in Utrecht de Sociaal Demokraat Tempelaars geweest, die de boel heeft verraden en tegengewerkt. En die daad is te onverantwoordelijker, omdat hij Dinsdagavond zijn best heeft gedaan om de staking uit te breiden. In hoofdzaak door zijn optreden, zijn er thans zoovele slachtoffers. Want de staking onder de Metaalbewerkers gelukte uitstekend, de leuze: Allen voor een en een voor allen, waaronder Tempelaals optrad, mistte zijn doel niet.

Op een afschuwelijke wijze is er achter ons om geknoeid en gekonkeld. De Sociaal Demakratische studenten brachten maar raak berichten van Utrecht naar Amsterdam, zonder deze van ons te hebben ontvangen.

Vrijdagmorgen kreeg ik van één hunner nog dezen brief, onderteekend door van den Berg. Zij hadden dezen brief Donderdagavond of nacht medegenomen van Amsterdam.

Hij leest den brief voor, die vol tastbare onwaarheden staat omtrent den stand der beweging.

(Van den Berg roept: Laat zien dien brief! Laat zien of ik hem onderteekend heb: Men reikt hem den brief over, hij ziet hem in en sidderend van woede springt hij op de talel en roept: Die handteekening is valsch! die handteekening is valsch!!

De heele vergadering loopt te hoop. Het blijkt dat de handteekening valsch is.

Domela Nieuwenhuis gaat op een stoel staan en zegt: ,,Wij moeten er ons nu bij neerleggen, dat een commissie van onderzoek wordt benoemd.

Alzoo wordt besloten.

In die commissie zullen, zoo wordt bepaald, enkel vakvereenigingsmannen worden gekozen en de vergadering wijst een elftal personen aan.

Hierna werd de vergadering gesloten.

NASCHRIFT.

Ziehier lezer een onpartijdig en zoo uitgebreid mogelijk verslag.

Wie na nauwkeurige lezing daarvan nog twijfelt of onze beweging is verraden, is nooit te overtuigen. Het komt er nu nog maar op aan, de draden te vinden van het verraad en het centraalpunt ervan op te sporen. Ik weet niet of het zal gelukken, twijfel er sterk aan. Want niet alle correspondenties zal de commissie van onderzoek bemachtigen. Er kwam Donderdagavond iemand van Den Haag in Rotterdam, om een brief van Troelstra aan Oudegeest te brengen. Oudegeest lag te slapen en daar wij des nachts toch een samenkomst zouden hebben met Oudegeest, gaven wij den persoon in overweging, om ons den brief te geven, daar hij dan weer kon vertrekken. Maar er was geen denken aan; noch aan het Comité van Verweer te Rotterdam, noch aan een der propandisten — vertrouwensmannen — mocht de brief worden afgegeven. En toch behoefde hij niet op antwoord te wachten. Hij moest hem persoonlijk afgeven aan Oudegeest en heeft tot dat doel gewacht, zoo lang als noodig was.

Een wonderlijke geheimzinnigheid. En in verband met al het andere is het zeer zeker heel geschikt om wantrouwen op te wekken, om aan knoeierij te denken.

Nog meer.

Oudegeest kwam per automobiel in Rotterdam. Ofschoon hij beweert, niets van de opheffing van den strijd af te weten en er dus op moest rekenen dat hij met datzelfde vervoermiddel zoo spoedig mogelijk terug moest, stuurde hij den chauffeur met de auto weer terug. Die moest toen een brief aan Troelstra, die in Den Haag was, meenemen.

Ik heb Oudegeest op de laatste nachtvergadering persoonlijk gevraagd, of die brieven aan de Commissie van Onderzoek overhandigd zouden worden. Hij heeft toen gezegd: *ja*, maar of het gebeurt weet ik niet. En evenmin weet ik, of het dezelfde brieven zullen zijn, die overhandigd zullen worden. *Als* die brieven iets geheimzinnigs bevatten, dan krijgt de Commissie van Onderzoek ze bepaald *niet* in de vingers.

Het zal een heele toer zijn om den weg te vinden in al die geheimzinnigheden. Zal het b. v. gelukken om de juiste verklaring te vinden van de feiten, medegeeld door den dokwerker Ter Laare in den tweeden nacht? En toch zou het van groot belang zijn.

De commissie brengt anders wel tijd zoek. Ze is bezig vanaf 14 April en heden 8 Juni, dus bijna twee maanden later, heeft ze nog niets van zich laten hooren.

En wie is zoo naïf, om te gelooven, dat die geheime vergadering van Vliegen, van Zutfen e. a., waarvan Goublitz melding deed, is belegd voor het doel, dat J. van Zutphen noemde? Wie gelooft, dat het ontslag van twee menschen door die veteranen in de arbeidersbeweging als iets zóó verschrikkelijks werd beschouwd?

Maar wat er ook uitlekke of verborgen blijve, voor mij staat het vast: *Onze mooie beweging is verraden geworden door de kopstukken van de S. D. A. P.*

* * *

Eene vraag heb ik, voor de copie naar de drukkerij ging, ernstig overwogen en dat is deze: Waren wij allen, die daar bijeen waren,

wel lichamelijk en geestelijk in staat, om de feiten met de noodige kalmte en bezadigdheid te beoordeelen en te overwegen?

Het kan niet worden ontkend, dat van ons allen zeer veel, te veel was gevergd in de dagen van strijd. Van slapen was weinig sprake; eten en drinken ging heel ongeregeld; daarbij altijd in de weer en vol spanning. Normaal waren we dus niet, noch lichamelijk, noch geestelijk. Daarbij kwam nog dat allen, zoowel Sociaal Demokraten als Anarchisten en Vakvereenigingsman, verkeerden onder den indruk van den nederlaag en zeer zeker waren de meesten het er over eens, dat die nederlaag en in geen geval zóó had behoeven te zijn. Die wilde vlucht was in geen geval noodig geweest.

Met het oog op één en ander heb ik een oogenblik geaarzeld, om aan mijn plan van uitgave uitvoering te geven. Doch ook slechts een oogenblik. Want de feiten bleven toch dezelfde en alleen de indruk, dien iets op ons maakt, is afhankelijk van onzen lichamelijken en geestelijken toestand, als van zoovele andere omstandigheden. Vandaar het verschijnsel, dat sommigen met geweld moesten worden tegengehouden, om te voorkomen dat ze enkele comitéleden te lijf gingen, een neiging, die den tweeden nacht zich in veel mindere mate openbaarde dan in den eersten.

En alleen met de feiten, hetzij dan kleine of groote, en hun onderling verband, hetzij direct of indirect, hebben we rekening te houden. En dezen bied ik dan ook den lezers in ernstige overweging aan, in de overtuiging dat ik een goed werk doe.

Ik heb nooit iemand gehaat, omdat hij eene andere overtuiging huldigde dan die de mijne was. Ik vroeg slechts of hij het eerlijk meende. Laat ieder dat tot richtsnoer nemen. De Sociaal Demokratie is een beginsel, dat recht van bestaan heeft en waarvoor zich niemand behoeft te schamen. Maar wanneer men dat beginsel misbruikt om anderer beginsel, in dezen dat der Anarchisten, te belagen en verdacht te maken, dan dienen de snoode bedrijvers van die wandaad onmeedoogend aan de kaak te worden gesteld.

Dat is hier gebeurd. In de eerste plaats door Troelstra en verder door al degenen, die het er op hebben aangelegd, om den strijd te doen eindigen, als de wetten waren aangenomen. Want wie een klein beetje inzicht had, zal niet hebben verwacht, dat in de omstandigheden waarin de Regeering verkeerde, gesteund als ze werd door de Liberale partij, deze de wetten zou intrekken door de staking. Was de staking vroeger uitgebroken, toen ook de Liberalen in oppositie waren tegen het eerste stelletje dwangwetten, dan zou die kans misschien hebben bestaan.

Maar nu had de Regeering door onzen strijd voor de toepassing der wet moeten worden geplaatst; de staking had moeten voortduren tot den dag nadat de wetten in het Staatsblad waren verschenen. En daarin zou voor haar het gevaar en wellicht het fiasco hebben gelegen. Want er behoort moed toe en verantwoordelijkheidsgevoel, om een ordelijke beweging als deze, waaraan tienduizenden deelnemen, te onthoofden, om daarvan de leiders gevangen te zetten.

De Sociaal Demokraten hebben de Regeering voor dat fiasco bewaard, trouwe vrienden als ze zijn van het gezag. Immers het was Troelstra, die 2 April j. l. in de Tweede Kamer verklaarde, dat er ten opzichte van de gezagskwestie geen verschil bestond tusschen de Sociaal Demokraten en de Liberalen.

Het proletariaat van Nederland en ook dat van andere landen, doe zijn voordeel met deze ontmaskering.

De Schrijver.

AANHANGSEL.

Bij het corrigeeren van de proeven viel het me op, dat er meermalen in het verslag werd melding gemaakt van het schrijven van Troelstra in *Het Volk*, op grond waarvan velen hem beschuldigden van verraad.

Voor den oningewijden lezer, die van die schrijverij niets afweet, is het moeilijk om daarover te oordeelen. En ofschoon het eigenlijk buiten het bestek van dit boekje ligt, besloot ik toch, om ook op dat punt het noodige licht te laten schijnen, opdat ook zij, die buiten de beweging staan, kunnen beoordeelen, in hoeverre Troelstra's houding op dat punt correct is te noemen.

Dit is dus speciaal voor degenen, die buiten de arbeidersbeweging staan en die er slechts kort aan deelnemen. Voor hen, die jaren meedoen, heeft deze kwestie geen beteekenis, want zij kennen Troelstra voldoende als volkomen onbetrouwbaar en zijn houding in deze zaak verandert daaraan niets.

Voornamelijk wordt hem kwalijk genomen een artikel in *Het Volk* van Dinsdag 17 Maart, dus in het blad dat Maandagavond 16 Maart verscheen. En wel om verschillende redenen. In de eerste plaats om den inhoud zelf, waarover ieder kan oordeelen, omdat het hier in z'n geheel volgt. Maar ook, en dat is voor mij het voornaamste, om het oogenblik waarop- en de omstandigheden waaronder het verscheen.

Men moet namelijk weten, dat Zondag 15 Maart een algemeene vergadering van Hoofdbestuurders werd gehouden in het gebouw van de A. N. D. B. om den toestand te bespreken. Dat was de *tweede* vergaderlng van dien aard. Op de eerste vergadering werd, *op voorstel van Troelstra*, een motie aangenomen, dat de wetsvoorstellen, zoo ze werden ingediend, zouden worden beantwoord met een Algemeene Werkstaking.

En op de *tweede* vergadering werd besloten, om die motie te handhaven. Volgens Reens, die alle vergaderingen heeft meegemaakt en die kwestie heel uitvoerig in *Het Volksdagblad* heeft behandeld, is dat gebeurd op voorstel van Troelstra zelf. Dit wordt door Troelstra en Vliegen ontkend, maar door vele anderen bevestigd, waaronder Domela Nieuwenhuis en Fred. van Eeden.

Reens heeft Troelstra een openbaar debat aangeboden over dat punt, waarop Troelstra niet heeft geantwoord. Later heeft Reens nog voorgesteld om een onpartijdige commissie te benoemen, die daaromtrent uitspraak zou doen. Troelstra heeft geweigerd die commissie te aanvaarden. Voor mij, en zeker voor ieder, is dit voldoende bewijs, dat die motie wel degelijk op voorstel van Troelstra is gehandhaafd.

Maar afgezien daarvan, zeker is het, dat Troelstra op die vergadering geen woord heeft gesproken *tegen* dat besluit. En den volgenden dag verscheen van zijn hand het beruchte artikel, dat hier volgt:

Op den Uitkijk.

Amsterdam, 16 Maart 1903.

Wat nu? Zoodra de behandeling der interpellaties achter den rug was, lag de vraag voor de hand, wat den strijdende arbeidersorganisaties thans te doen staat.

Wij hadden en hebben daarover onze zeer bepaalde meening, maar meenden, over de verdere aktie het stilzwijgen te moeten bewaren, totdat de vergadering van hoofdbesturen had plaats gehad, die door het Comité van Verweer op gisteren was bijeengeroepen.

Immers in deze beweging is de S. D. A. P. slechts een der bondgenooten; het zijn vakbonden, grootendeels niet onder Sociaal Democratischen invloed staande, die den doorslag geven bij te nemen besluiten en reeds om die reden zou een voorbarige uiting onzer meening de eenheid der beweging hebben kunnen verzwakken.

De vergadering van gisteren was de plaats van het wisselen van gedachten omtrent den te volgen weg; de hoofden van een strijdend leger houden geen krijgsraad in het openbaar — om die reden hebben wij de beantwoording der vraag „*wat nu?*" tot heden uitgesteld.

Onze eerste indruk van de gehouden vergadering is, dat de houding der Regeering en der regeeringsmeerderheid bij de interpellaties de verbittering en den geest van verzet bij de arbeiders heeft versterkt.

Had dr. Kuyper aan Troelstra's verzoek voldaan, het spook eener nieuwe werkstaking zou volkomen zijn verdwenen. Thans is de toestand van dien aard, dat wij — indien de Regeering nog niet bijtijds de bakens verzet — een menigte kleinere of grootere werkstakingen voorzien, die ten slotte, als de beruchte strafbepalingen toch in de Kamer komen, in een groote werkstaking, voornamelijk in de transportbedrijven, zullen uitloopen.

Wat is toch de kwestie?

Het idee der arbeiders was oorspronkelijk: binnen een veertien dagen zullen de dwangwetten in openbare behandeling komen; wij zullen dus over korten tijd ons protest tegen die wetten moeten samenvatten in een algemeene werkstaking.

Om alle krachten op die ééne daad samen te trekken, hebben de vakvereenigingen de afgeloopen paar weken verschillende partieele stakingen tegengehouden. Het uitstel behoefde toch, meende men, niet lang te zijn; men kon deze stakingen tot de spoedig te verwachten algemeene staking opschorten.

In dien tusschentijd zijn de nieuwe strafbepalingen bekend geworden en deze zijn van dien aard, dat zij niet alleen de spoorweg-, maar *alle* arbeiders *dwingen*, **zoo spoedig mogelijk** de verschillende loonbewegingen, die met kans op succes in hun vak mogelijk zijn, te doen uitbreken.

Wat was toch het geval?

Thans nog hebben de arbeiders hun volle stakingsrecht: over eenige weken zal hun dit, als de Regeering haar zin krijgt, voor een deel zijn ontnomen, daar dan de nieuwe wet de politie allerlei recht geeft, hen in hunne vrijheid van beweging bij posten enz. te hinderen. Ten opzichte van een der voornaamste eischen voor 't welslagen eener werkstaking: het weren van onderkruipers, worden de arbeiders *in de praktijk* fetelijk lamgeslagen, *hoe ook* de bepaling omtrent de „bescherming der vrijheid van arbeid" moge worden gewijzigd.

Het gevaar van een dergelijke bepaling toch ligt niet alleen in de *vonnissen*, die eruit zullen voortvloeien, maar nog meer in de gelegenheid, die zij de politie aanbieden, om zich in den strijd tusschen arbeider en patroon te mengen en zelfs allerlei arrestaties te doen, die de kracht der arbeiders breken, ook al mocht de gearresteerde later worden vrijgelaten.

Nu dàt voor de deur staat, zijn de arbeiders verplicht, hunne gewone loonbewegingen niet uit te stellen tot een algemeene werkstaking, die in het gegeven geval eenige weken, tot na Paschen, zou moeten duren; maar dwingt men hen, nu hun de boeien nog niet zijn aangelegd, zooveel mogelijk *thans*, nog *vóór de totstandkoming der nieuwe wetten, hun slag te slaan.*

De spoorwegorganisaties hebben dan ook niet op de voorgestelde Enquête gewacht, om hunne eischen aan de Direktiën te stellen. Zeer juist; want nu het besluit tot het houden dier Enquête gepaard zal gaan met een besluit, waarbij hun 't wapen om hun eisehen door te voeren, hun stakingsrecht, wordt ontnomen, moeten zij zorgen, dat de onderhandelingen met de Direktiën reeds *van te voren* beëindigd zijn. Een ultimatum aan de Direktiën kan thans niet uitblijven en dat ultimatum kan ook niet op een te langen termijn worden gesteld. Het is thans *kort dag*, **omdat de Regeering haar strafbepalingen handhaaft.**

Had zij voldaan aan Troelstra's verzoek, om eerst na de verschijning van 't enquêterapport een besluit te nemen omtrent het al- of niet voorstellen van nieuwe strafbepalingen, dan zouden de spoorwegorganisaties niet zooveel haast behoeven te maken en had de Enquête het middel kunnen zijn, om tot een definitieve schikking met de direktiën te komen. Maar daar die Enquête gepaard gaat met een ontneming van alle macht aan de spoorwegorganisatiën, moeten dezen reeds *voor* de Enquête hun slag slaan. Geen halfheid, zelfs niet de gewone inschikkelijkheid past hier. De Regeering plaatst deze arbeiders in een *uitzonderingstoestand;* is *binnen enkele weken* niet een aannemelijke regeling met de Direktiën tot stand gekomen, *dan is een staking onvermijdelijk.* De organisaties kunnen met die staking ook *niets* verliezen, zoolang het te verwachten is, dat zij toch door de Regeering zullen worden lamgeslagen.

Zóó legt de Regeering, indien zij niet *binnen enkele dagen* doet, wat in 't belang des volks van haar mag geëischt worden, den grond voor een nieuwe spoorwegstaking, die het gansche transportbedrijf te Amsterdam zal medesleepen.

Dat is dan wél een staking, door de politieke domheden der Regeering veroorzaakt; maar geen „politieke staking", daar zij louter voldoening aan vakeischen op het oog heeft.

Zooals wij den toestand dus inzien, zijn de vakvereenigingen verplicht, de eerstvolgende weken een verhoogde werkzaamheid te ontwikkelen, niet voor een politiek doel, maar voor hunne ekonomische eischen.

Mocht deze verhoogte aktie langs natuurlijken weg, wegens de pressie waaronder de spoorwegarbeiders staan om *voor* de aanneming der dwangwetten hun positie te regelen, tot een meer *algemeene* werkstaking leiden, dan hebben wij het feit als een gevolg van de halsstarrigheid en domheid der Regeering te aanvaarden.

Maar wij zijn van meening, dat een *politieke* werkstaking, wier doel op de afstemming of intrekking der ingediende *wetten* is gericht, geen aanbeveling verdient.

Het Comité van Verweer heeft indertijd, toen de Regeering blijkbaar van plan was, de arbeiders in een vloek en een zucht den strop om den hals te doen, volmacht gekregen om, als de spoor- en transportarbeiders gingen staken, een algmeene staking tot wering der wetten uit te schrijven.

Getrouw aan het standpunt, door Troelstra in de Kamer en ook reeds vroeger in het *Het Volk* ingenomen, kan een dergelijke politieke werkstaking gerechtvaardigd zijn, wanneer de gewone middelen van agitatie en overreding ontbreken. *)

---

*) Troelstra wilde dus de bourgeoisie en de regeering blijkbaar *overreden.* Alsof die niet wisten dat ze een schandstuk uitvoerden! Dat komt er van als men gaat parlementjespelen; dan wordt het standpunt van de klassenstrijd verlaten, dan gaat men handjeplak spelen met de vijanden des volks. *(De Schr.)*

Deze ontbreken thans niet, daar de aktie der georganiseerde arbeiders in en buiten de Kamer reeds *dit* succes heeft gehad, dat de heeren blijkbaar geen kans meer zien, de wetten vóór Paschen in behandeling te nemen. Dat zal dus wel ongeveer tegen 1 Mei gebeuren. Maar dan hebben wij ook alle gelegenheid, om door een meer geregelde, zakelijke, grondige bespreking der ingediende wetten, hunne aanneming te voorkomen. Het Comité heeft trouwens daartoe ook de noodige opdracht ontvangen.

Bovendien is de oorspronkelijke motie,*) waarin van een werkstaking tegen de wetten sprake is, uitdrukkelijk door de vergadering gehandhaafd. Het Comité heeft dus de bevoegdheid tot het uitschrijven eener politieke werkstaking behouden. Wij achten dit besluit goed, daar het Comité niet verhinderd mag worden om, als eenmaal de spoorweg- en transportarbeiders staken, de gansche arbeiderswereld tot een daad van solidariteit op te roepen.

Een andere vraag is echter, of de spoorweg- en transportarbeiders wèl zullen doen, een staking uit te schrijven, die *tegen de ingediende wetten* is gericht. Op die vraag moeten wij *ontkennend* antwoorden.**) Zij worden wel *door deze dreigende wetten* gedwongen, een uitimatum aan hunne direktiën te stellen en bij niet-voldoening nog voor de aanneming dier wetten tot *staking* over te gaan; maar dat is dan een gewone staking, een ekonomische strijd, en geen *politieke aktie* met de vakbeweging als wapen.

Niet alleen wettigen de omstandigheden niet meer een dergelijke politieke werkstaking, daar ons thans ruimte is gelaten voor een gewone agitatie; maar bovendien vreezen wij, naar het geen wij vernamen, dat men de meeste kans heeft, de wetten in hun scherpsten vorm door de Kamer te doen aannemen, wanneer men deze stelt onder de pressie eener politieke werkstaking.

Het argument voor zulk een werkstaking — namelijk dat zij geen middel van pressie, doch slechts een opgedrongen protest is — kan thans niet gelden; zij zou thans werkelijk niets dan een soort dwangmiddel zijn. En het is een feif, dat de bourgeoisie in haar verschillende vormen zich te recht nog sterk gevoelt, nog voldoende vertrouwt op haar politie, justitie en militie, om zich niet te laten dwingen. Wil men de wetten zoo scherp mogelijk hebben, dan gebruike men dwangmiddelen; wil men ze weren of ze zoo weinig gevaarlijk mogelijk maken, dan vervorme men de bestaande agitatie in een meer zakelijke, grondige behandeling der wetten door en in de vakvereenigingen, dan toone men met voorbeelden uit de praktijk hun overbodigheid, slechtheid en onbehoorlijkheid aan; dan make men het de Kamer *moreel****) onmogelijk, de vakbeweging den dreigenden slag toe te brengen.

Zij die zoo zenuwachtig roepen om een „daad" — zij die, hoe afkeerig anders van „politiek in de vakbeweging", thans met alle

---

*) Wel te verstaan, de motie, door Troelstra zelf ingediend. (*De Schr.*)

**) Hier komt de Judas voor 't licht. Want als dat de meening van Troelstra was, dan had hij die op de vergadering der Hoofdbesturen moeten zeggen en niet daags er na in zijn blad. (*De Schr.*)

***) Alsof er moraliteit in *De Kamer* is te vinden voor de arbeidersbeweging, die samengesteld is uit de vertegenwoordigers van de bourgeoisie! Dat kan alleen gezegd worden door een gewoon hervormer die van Socialisme en klassenstrijd niets afweet. (*De Schr.*)

geweld een politieke werkstaking op touw willen zetten — zij zullen door dezen raad niet worden bevredigd.

Toch zullen zij niet kunnen zeggen, dat wij een algemeene werkstaking vreezen of tegenwerken; wij wekken juist op, thans te gaan werkstaken, waar daarmede iets te behalen is; wij sporen juist met name de spoorwegarbeiders aan, misschiën voor het laatst hun stakingsrecht tegen hunnë Direktiën te gebruiken.

Het verschil ligt slechts hierin, dat wij de vakbeweging in de bestaande omstandigheden willen doen blijven op haar eigen terrein: den strijd voor vakbelangen, het aan de ontwikkeling der daaruit voortvloeiende feiten *zelve* overlatende, in hoeverre daaruit voor de Regeering een zijdelingsche drang kan voortvloeien, om toch eindelijk eens het verlossende woord te spreken, dat hier de lucht zal zuiveren. Terwijl er blijkbaar — men denke aan het artikel van Wink in *het Volksdagblad* — minder politiek-gezinde elementen in de beweging zijn, die thans de beweging tot een groote politieke aktie, een strijd met de politieke macht der bourgeoisie *in haar geheel*, willen aanvaarden.

Mocht de beweging eenmaal tot zulk een avontuur overgaan, wat wij met het oog op den nuchteren zin en het verantwoordelijkheidsgevoel der vakvereenigingsmannen, die in het Comité zitten, *niet verwachten*, dan zou de S. D. A. P. dit als een gevolg van 't onvoldoend inzicht in onze arbeidersbeweging moeten aanvaarden *en in geen geval als spelbreker mogen optreden.**)

Maar onze taak is het, nu het nog tijd is, voor een dergelijke overschatting van krachten te waarschuwen en de stakingsbeweging. die wij *meer dan ooit noodzakelijk en aktueel achten*, in de goede banen te leiden, opdat zij bevordelijk blijve aan de lotsverbetering der arbeiders, de versterking der organisatie en, zij die dan ook zijdelings, een afwerenden invloed uitoefene op de wetten, die door een direkten strijd van de vakbeweging „om het gezag in den staat" (zooals de bourgeoisie een politieke werkstaking opvat) slechts des te meer kans op aanneming en verscherping zullen krijgen."

Een storm van verontwaardiging stak op, toen dat artikel verscheen. En zelfs Troelstra's eigen partijgenooten waren voor een deel woedend. Mevr. Roland Holst nam het onder handen in *Het Volk* van 24 Maart, en ook zij legt den nadruk op het tijdstip en de omstandigheden. Zij schrijft:

> „Maar eer verder te gaan moet ik eerst verklaren, niet goed te begrijpen, waarom een dergelijk voorstel tot taktiek-verandering in ons blad voorkomt, *den dag nadat* de tweede bijeenkomst der hoofdbesturen van bonden en vereenigingen werd gehouden. Gesteld een dergelijk voorstel is op die bijeenkomst gedaan en verworpen: dan bestaat er geen reden er later op terug te komen. Gesteld, het is daar niet gedaan: dan komt het mij voor geen aanbeveling te verdienen, dat een der „bondgenooten", in eigen kring voor een gewijzigde taktiek gaat propaganda maken."..

---

*) Alsof hij, als hoofdleider van die partij, dat door dit artikel niet doet! Men moet al een bijzonder brutaal mensch wezen, om dat te ontkennen. En de gevolgen toonden het dan ook duidelijk aan.

(*De Schr.*)

Troelstra, die haar uitvoerig beantwoordt in hetzelfde nummer, is wel zoo wijs, om op dat punt niet in te gaan. Hij zwijgt daarover. In *Het Volk* van 26 Maart komt een kort ingezonden stukje voor van Troelstra's partijgenoot Dr. Ant. Pannekoek van Leiden over hetzelfde artikel. Het luid als volgt:

Wat nu?

Geachte Redaktie!

„Vele partijgenooten hebben met verbazing en verontwaardiging het hoofdartikel in het blad van Maandagavond gelezen, en zij zullen gaarne een nadere toelichting en rechtvaardiging van uwe houding zien. Uw persoonlijke meening over het al of niet wenschelijke van een transportstaking bij een eventueele openbare behandeling van de dwangwetten, hebt gij Zondag l.l. op de algmeene vergadering van het Comité van Verweer met de hoofdbesturen te berde kunnen brengen. Nu het Comité, blijkens zijn bekendmaking, op den ingeslagen weg voortgaat, kan uw daaraan tegenovergesteld advies slechts strekken, om wankeling te brengen in de vastbeslotenheid der arbeiders, om de leiding van het Comité met vertrouwen te volgen; daarom is het een verbreken van de pas verkregen eenheid, een vergrijp tegen de andere vereenigingen, een benadeeling van de arbeidersbeweging en een oneer van de partij. Bovendien kan uw zwakke en weifelende houding, die niet in overeenstemming is met de kracht der protestbeweging tegen de wetten, enkel dienen, om de bezittende klasse en de regeering, juist nu zij tengevolge van de protestbeweging wat begint te aarzelen, te bemoedigen op haar heilloozen weg voort te gaan.

Leiden 19 Maart. **Ant. Pannekoek.**

De eenige inlichting die Troelstra daarop geeft, luidt:

„Bovenstaand vonnis, uit de pen van een wetenschappelijk man gevloeid, achten wij in zijn grenzelooze oppervlakkigheid alleen verklaarbaar, als wij aannemen, dat de schrijver niets weet van feiten die ons bekend zijn en die het o. a. tot een *misdaad* zouden maken, verder in den sleur mee te gaan op een anarchistisch avontuur."

Troelstra zeide dus dingen te weten, die bepaald verschrikkelijk waren. Maar hij loog, de smeerlap. Er is hem herhaaldelijk gevraagd om ze te noemen en schrijver dezes heeft er hem nog om gevraagd op de nachtvergaderingen, maar Troelstra zweeg en zwijgt nog.

Neen, hij heeft gesproken. En wel op het Congres van zijn Partij, dat gedurende de Pinksterdagen te Enschede is gehouden.

Ik citeer Troelstra's gezegde uit het verslag van dat Congres uit *Het Volk*, zoodat de Sociaal Demokraten daar geen aanmerking op kunnen maken.

„Dat ik op de Hoofdbestuursvergadering niet sprak, was omdat ik mij hield aan het besluit van het Partijbestuur, in afwachting dat de uitbreiding van het Comité van Verweer zou worden aangenomen. Ten slotte bleek echter, dat men wilde een Anarchistisch avontuur — (op voorstel van Troelstra, *Schr.*)

in dezen zin, dat men staken wilde na aanneming der wetten.
„Na dat mislukte voorstel zijn wij uit elkaar gegaan; ik kwam voor me zelf tot de conclusie, dat het mijn plicht was, een woord van waarschuwing te doen hooren. Het was niet duidelijk gestileerd. Ik lag ziek te bed, en er stond iemand te wachten om het mee te nemen naar Amsterdam. Had ik het nog nagezien, ik zou het duidelijker en voorzichtiger hebben gezegd, maar ik wilde als eerlijk man — (niet lachen! *Schr.*) — vooral mijn partijgenooten waarschuwen, om met behoud van de solidairiteit toch niet met elke Algemeene Werkstaking mee te loopen."

Dus, de man was ziek en met de producten van zijn zieke en overspannen geest, stookte hij twist en tweedracht in de arbeidersbewegtng. Maar Mevr. Roland Holst, Dr. Herman Gorter, M. Mendels en meer anderen verklaarden na Troelstra's verdediging, dat ze daardoor niet waren bevredigd.

Wij laten met opzet weg, wat Anarchisten schreven en zeiden over Troelstra's verraderlijk optreden.

Dat de *eenheid* was verbroken, ligt voor de hand. In een groote openbare vergadering in Amsterdam, waar Troelstra en Van Erkel spraken, kwam het al tot heftige debatten op Woensdag 25 Maart.

Nu zou een en ander nog niet zoo erg zijn geweest, want *Het Volk* wordt bitter weinig door de arbeiders gelezen. Maar andere bladen namen gretig uit dat blad over, zoowel wat Troelstra schreef als wat Mevr. Roland Holst en Ant. Pannekoek er tegen antwoorden. In de heele pers ging het rond en zoodoende kwam het onder aller oogen en verwekte onstandvastigheid en moedeloosheid.

En Troelstra ging voort twist te stoken. In *Het Volk* van Zaterdag 21 Maart schreef hij een artikel: **Reactie kweekt Anarchie,** dat er geheel op ingericht was, om de anarchisten in 't harnas te jagen, wat o. a. blijken kan uit het volgende:

„Is het hun (de Regeering) doel, dat de leiding der bestaande arbeidersbeweging in anarchistische handen zal komen, dan kan daarvoor geen andere reden bestaan, dan dat zij zeer goed weten, dat de beweging onder die leiding ten tweede male zou verongelukken, terwijl de geschiedenis, ook in ons land, leerde, dat zij onder Sociaal Demokratische leiding steeds vooruitgaat."

De toeleg is duidelijk: De staking zou komen, dat was niet meer te verhinderen. Troelstra had er zelf zoo hard mogelijk op aangedrongen. Maar de werkstaking moest ook mislukken, want anders konden de baantjesgasten als Troelstra c. s. wel ophoepelen. En daarom begon hij, met reeds vóór het uitbreken van den strijd het twistvuur aan te stoken en moedeloosheid en wantrouwen in den strijd te zaaien.

Om een en ander ben ik het daarom volkomen eens met de acte van beschuldiging, die door de redaktie van *Het Volksdagblad* tegen Troelstra is opgemaakt en gepubliceerd en als volgt luidt:

„Troelstra heeft, om politieke munt te slaan uit de beweging en hopende zich er ten voordeele van zijne partij meester van te maken, tot de algemeene werkstaking aangestookt.

Hij heeft, toen hij niet voldoende invloed kon krijgen op den gang van zaken, op onverantwoordelijke wijze stemming gemaakt *tegen* de staking, niettegenstaande hij daardoor de staking niet kon *voorkomen*, doch slechts kon doen *mislukken*, hetgeen hij wist, of althans had moeten weten.

Hij heeft dat alles gedaan in het belang van zijn partij en van zichzelf, zonder er zich om te bekommeren, dat hij de arbeiders en de vakbeweging daarmede ernstig zou schaden."